

Jätkusuutlik muusikalinn: Tallinna muusikasektor säästva arengu eesmärkide vaates

Projekti koordinaator ja autor: Kertu Süld (Shiftworks OÜ / Tallinn Music Week)

Roheraideri koostaja: Kirsika Meresmaa

Kujundaja: Vello Lutter

Suur tänu: Tallinna Kultuuri- ja Spordiamet, Tallinn – Euroopa roheline pealinn 2023, Music Estonia, Viljandi pärimusmuusika festival, ümarlaudades osalenud panelistid ja kuulajad

Projekti ümarlaudade salvestused ja kirjalikud kokkuvõtted:
tmw.ee/et/jatkusuutlik-muusikalinn

1. Ülevaade projektist ja selle taustast	4
1.1. Projekti eesmärgid	6
2. Olukorra kaardistus	7
2.1. Miks vajame muusikavaldkonna jätkusuutlikkuse plaani?	8
2.2. Tallinna muusikavaldkonna säästva arengu eesmärkide teadlikkuse hetkeseis	10
3. Tallinna muusikasektor ÜRO säästva arengu eesmärkide vaates	18
3.1. Säästva arengu eesmärkide mudeli tutvustus	19
3.2. Säästva arengu eesmärkide maatriks muusikavaldkonnale	21
4. Roheraider muusikasündmuste korraldajatele	28
4.1. Eneseanalüüs	30
4.2. Materjalid ja ostud	31
4.3. Toitlustus ja veekasutus	32
4.4. Jäätmed	33
4.5. Transport	34
4.6. Energia- ja ressursitõhusus	35
4.7. Ümbritsev keskkond	36
4.8. Kommunikatsioon	37
5. Muusikalinnad ja muusikaturism	38
5.1. Kestliku muusikaturismi väärtuspakkumine ja mudel	41
5.2. Vaade jätkusuutlikkusele HoReCa sektori seest	42
6. Kokkuvõte	43
6.1. Soovitused linnale järgmisteks sammudeks	44
Lisa 1. Projektipartnerite lühitutvustused ja eneseanalüüs	45
Lisa 1.1. Tegevused keskkonnaalase säästlikkuse saavutamisel	46
Lisa 1.2. Tegevused sotsiaalseks kestlikkuseks	49

1. Ülevaade projektist ja selle taustast

Kultuuri- ja loovsektorid, sh muusikasektor, kannavad olulist rolli kliimamuutustega võitlemisel ja säästlikumate tegevusmudelite toetamisel. Tallinn töötab muusikasektori ja festivalide ökoloogilise jalajälje vähendamise nimel ning soovib julgustada muusikasektorit võtma kasutusele keskkonnasõbralikke kultuurijuhtimise põhimõtteid ja ringmajanduse lahendusi. UNESCO muusikalinnana on Tallinnal hea võimalus koondada teadmisi ja luua rahvusvaheline võrgustik parimate praktikate ja põhimõtete kasutuselevõtuks muusikasektoris, kus hetkel on teadlikkus keskkonnasäästlikest lahendustest ebaühtlane.

Muutuste ellukutsumisel on kultuuril oluline roll, pakkudes värsket vaatenurka ühiskonnale ja keskkonnale: innustades, inspireerides ja informeerides. Muusika- ja laiemalt kultuurisektori paigutamisega ÜRO säästva arengu eesmärkide konteksti saab UNESCO muusikalinn Tallinn inspireerida ja harida ka teisi muusikalinnu üle maailma. See tõstab Tallinna muusikasektori konkurentsieelist, aidates läbi ühiste väärtuste ning teadmiste leida uudeid kokkupuutepunkte partnerite ja sponsoritega teistest sektoritest. Ühiste eesmärkide nimel tegutsedes oleme valdkonnana atraktiivsemad koostööpartnerid, ent ka eeskujuks meie ühis- ja keskkonna kestlikkuse tagamiseks.

UNESCO muusikalinn Tallinn koos Tallinn Music Weeki (TMW) ja Viljandi pärimusmuusika festivaliga on võtnud koostöös arendamisele muusikavaldkonna roheraideri ja säästva arengu eesmärkide rakendamise suunised. Projekt keskendub jätkusuutliku ja keskkonnasõbraliku kultuurikorralduse ja -turismi edendamisele Eestis. Käesoleva projekti peamine ülesanne on siduda muusikasektori tegevused ja võimalused ÜRO säästva arengu eesmärkidega.

„Kui erinevaid lähenemisi süsinikujalajälje väljendamiseks on muusikasektoris rahvusvaheliselt juba kaardistatud, siis vaade läbi säästva arengu eesmärkide prisma on uudne ka rahvusvaheliselt, olles samas oluliselt laiapindsem ning võttes arvesse laiemaid sotsiaalmajanduslikke ja ühiskondlikke parameetreid, mis seovad keskkonda säästva mõtteviisi tervikuks võrdsete võimaluste, jätkusuutlike linnade ja lõimunud kogukondadega – demokraatia väärtustega laiemalt. Leiame, et just selline tervikvaade ühiskonnale toob kestvamad tulemused ka keskkonnavalaselt, kuna kõiki muutusi viivad lõpuks ellu inimesed.“ – Helen Sildna, TMW asutaja.

Tallinna abilinnapea **Kaarel Oja** sõnul on teadlik tegutsemine keskkonnamõjude vähendamiseks möödapääsmatu ka kultuurisündmuste puhul

„Edumeelsemad kultuurikorraldajad on sellega tänaseks tegelenud juba pikka aega ning viimasel ajal on tekkinud ka olulisi regulatsioone avaliku sektori poolt. Suurima mõju saavutamiseks on aga vaja ka süsteemset kogemuste vahetamist ning heade eeskujude loomist ja esile toomist. Käesolev algatus seda on ning Tallinna vaatest on see oluline loomulikult ka seetõttu, et toob ühekorraga kokku nii meie pikaajalised eesmärgid nii rohepealinnana kui ka UNESCO muusikalinnana.“ – Tallinna abilinnapea Kaarel Oja sõnul on teadlik tegutsemine keskkonnamõjude vähendamiseks möödapääsmatu ka kultuurisündmuste puhul.

1.1. Projekti eesmärgid

- Tõuseb Tallinna muusikaorganisatsioonide teadlikkus sellest, kuidas siduda valdkonna arendustegevused ÜRO säästva arengu eesmärkidega;
- valmivad ÜRO säästva arengu eesmärkidega ühilduvad keskkonnahoidlike muusikaürituste korralduse suunised (roheraider);
- Tallinn tõmbab muusikalinnana ligi rohkem kultuurituriste, muutes turismi tervikuna keskkonnasõbralikumaks ja kestlikumaks ning töötades välja kestliku kultuuriturismi väärtuspakkumise, mida on võimalik rakendada näidisenäiteks teistele muusikalinnadele

Projekti raames viidi Eesti muusikaorganisatsioonide seas läbi käibel olevate keskkonnasäästlike lahenduste ja tulevikuvõimaluste teemaline küsitlus ning kaardistati kodu- ja välismaiste ekspertide osalusel toimuvates ümarlaudades nii häid valdkondlikke näiteid kui ka murekohti. Käsitletavad teemad ulatusid tootlustusest transpordi, energia- ja ressursitõhususeni ning ümbruskonna ja kogukonnaga arvestamisest kestlike sündmuste edukust määrava kommunikatsioonini.

Projekti viivad koostöös ellu TMW ja Viljandi pärimusmuusika festival, rakendades mõlema festivali keskkonnateadlikke aluspõhimõtteid ning TMWi korraldava ettevõtte Shiftworks kestliku arengu eesmäärke. Mõlema projektpartneri lühitutvustuse ning nende keskkonnaalaste ja sotsiaalse kestlikkuse teemaliste tegevuste võrdleva ülevaate leiab lisast 1. Projekti valmimisel võetakse arvesse ka Euroopa kultuuripealinna Tartu 2024 ja Tallinna – Euroopa roheline pealinna 2023 parimaid kogemusi ja praktikaid.

Kõik projekti ümarlaudade salvestused ja kirjalikud kokkuvõtted on leitavad projekti kodulehelt: tmw.ee/et/jatkusuutlik-muusikalinn

Viljandi pärimusmuusika festivali rohepealik **Kirsika Meresmaa**

„Ma loodan, et selle projektiga saame inspireerida kõiki muusikasektoris korraldajaid keskkonnahoidlikumalt tegutsema. Tean, et paljud juba teevad samme, aga on ka neid, kelle jaoks teema tundub segane või hirmutav. Katsume arutelude käigus kaardistada murekohad, leida lahendusi ning vaadata edulugude sisse.“

2. Olukorra kaardistus

2.1. Miks vajame muusikavaldkonna jätkusuutlikkuse plaani?

Juba praegu tuleb suhtuda tõsiselt kliimamuutustesse ja nende mõjusse. Inimtegevus on suurim tegur, mille tagajärjel on maailm teel globaalse temperatuuritõusu poole. 2100. aastaks prognoositakse Eesti aasta keskmiseks temperatuuritõusuks 5,2 kraadi Celsiuse järgi. Kliimamuutustega kaasnevad globaalsed ja kohaliku tasandi ühiskondlikud probleemid, nagu toidu- või joogivee kättesaadavus, pandeemilised haiguspuhangud, ressursipuudus, füüsiline ja vaimne tervis ning kliimapagulus (TÜ kestliku arengu keskus, 2023), mõjutavad aga meid kõiki, ka kultuurivaldkonda. Seepärast on oluline igal sektoril anda oma panus, kui soovime tagada ühis- ja inimkonna püsivust.

Aastal 2015 vastu võetud deklaratsioon 17 ülemaailmse säästva arengu eesmärgiga keskenduvad olukorra parandamisele majanduses, sotsiaal- ja keskkonnavaldkonnas aastaks 2030. Need eesmärgid on mõeldud panustamiseks kõikides riikides üle maailma nii avalikule kui ka erasektorile. (Riigikantselei, 2023) Nii on eesmärgid universaalsed ja neid saab kohandada sobivaks erinevatele valdkondadele, sealhulgas kultuurile: igaüks, nii organisatsioon kui ka üksikisik,

saab valida endale välja prioriteetsemad eesmärgid, millesse panustada rohkem või aktiivsemalt. Selline ühiskondlikult kujunev tööjaotus aitab erinevate valdkondade panuseid võrdsustada. Säästva arengu eesmärkide valimise protsessi tutvustab pikemalt käesoleva dokumendi kolmas peatükk.

Aastal 2023 oleme eesmärkide saavutamise ajateljeliselt keskmiselt: eesmärgid võeti vastu 8 aastat tagasi, soovitud tulemuste saavutamiseni on aega 7 aastat. See on murranguline hetk – viimane võimalus, et asuda päriselt muutusi ellu viima. Eesti seisust senini annab ülevaate Statistikaameti Tõetamm, kus on eri mõõdikute alusel antud hinnangud säästva arengu riikliku strateegia eesmärkide saavutamisele. Tallinn 2035 arengustrateegia täitmisega saab tutvuda strateegilise planeerimise teemalehel.

Valdkondlike eesmärkide seadmisel tasub lähtuda riigi ja piirkonna visioonidest. Euroopa Komisjonile esitatud „Eesti riikliku energia- ja kliimakava aastani 2030“ (REKK 2030) eesmärgid sedastavad, et 2050. aastaks väheneb Eesti kasvuhoonegaaside heide

80%, sealhulgas aastaks 2030 juba 70%. Paralleelselt võetakse eesmärgid hoida energiatarvet püsival tasandil ning suurendada taastuvenergia osakaalu summaarses lõpptarbimisest aastaks 2030 42%-ni (2019. aastal oli vastav näitaja 29,29%) (REKK 2030). Nende ja teiste REKK-is püstitatud eesmärkide saavutamiseks vajalikud meetmed ja poliitilised lahendused ei pruugi olla küll loomevaldkonnale otse suunatud, kuid järjest suuremaks muutub loomeettevõtjate roll kollektiivse jalajälje vähendamisel ning sedavõrd rohkem saab kasutada kultuuri kui üht abinõu kliimamuutustega kohanemisel või nendest rääkimisel.

Eesti kultuuri- ja muusikavaldkonna jalajälge ei ole laialt mõõdetud ega uuritud, mistõttu tuleb tugineda välismaistele andmetele. Näiteks Ühendkuningriigi välitingimustes toimuvad muusikafestivalid toodavad keskmiselt 1,9 kg CO₂e külastaja kohta päevas, arvestades sisse pelgalt diisli- ja veekasutuse ning jäätmed (The Show Must Go On, 2020: lk 2, 16). Kohapealne energia moodustab 76%, jäätmed 24%, vesi alla 1% festivali CO₂e jalajäljest (The Show Must Go On, 2020: lk 17). Neid andmeid ei saa kõrvutada

siseruumides toimuvate sündmustega, kuid annavad siiski aimduse, kui suur kulu võib olla muusikaüritus keskkonnale.

Võttes arvesse, et Tallinn moodustab u 70% Eesti muusikasektorist (Tallinna muusikastrateegia 2022–2025), on seal tegutsevate muusikaettevõtete mõju suur nii tegelike sammude läbi kui ka piirkondlike eeskujudena. Tallinna kui Euroopa rohepealinna idee asus arenema juba 2006. aasta mais ja nii on koos rohepöördega pühendunud säästva arengu eesmärkide täitmisele, mille väljakutseid tõi teravalt esile ka 2020ndate alguse pandeemia (Tallinna muusikastrateegia 2022–2025). Sidudes omavahel linna ja sealsete allüksuste säästva arengu eesmärgid ja kestlikkuse visiooni, on võimalik luua kaasaegne ja elanikusõbralik linnaruum, kus rakendatakse innovatiivseid kestlikke majandusmudeleid.

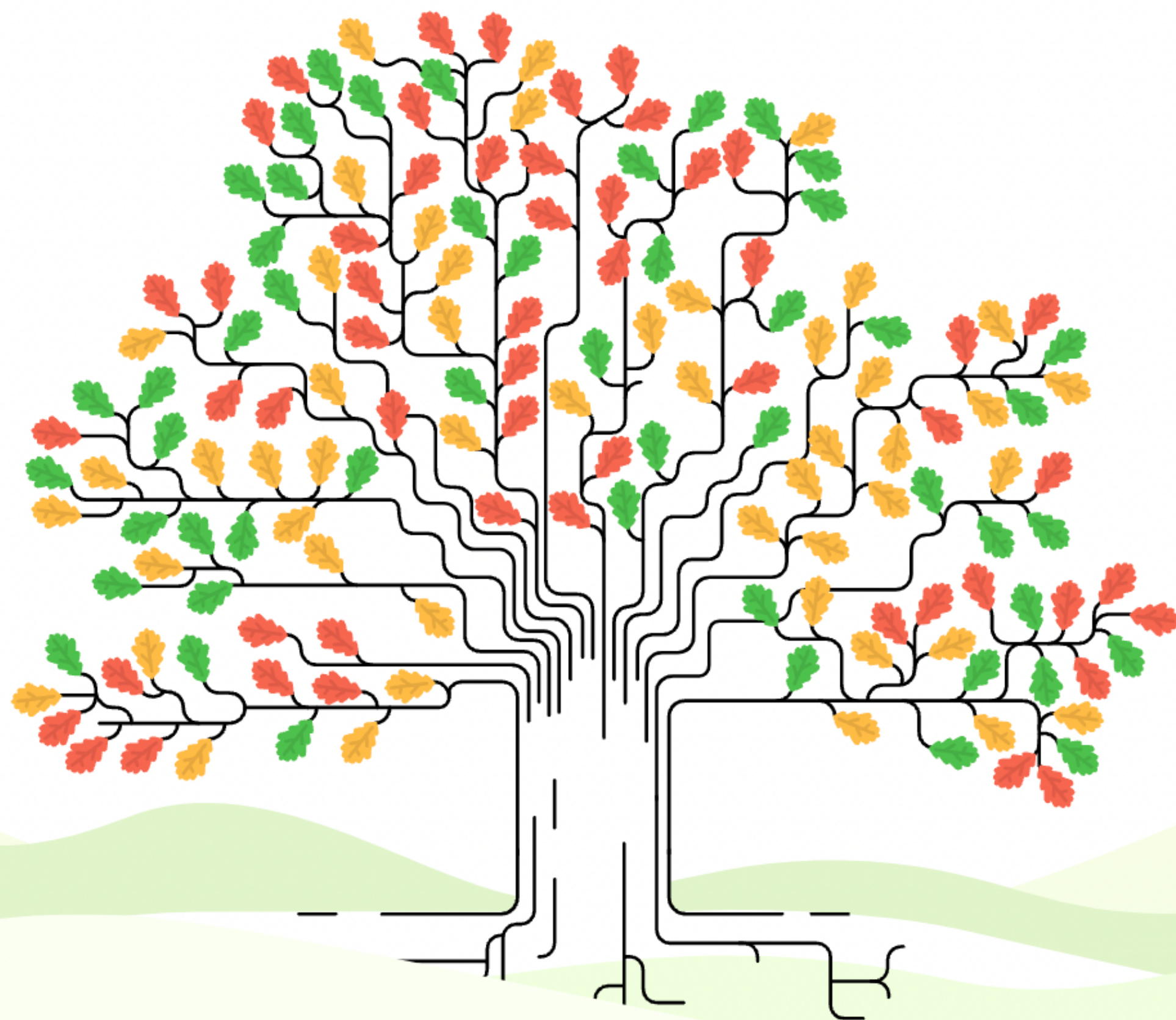
Tallinna visioon (Tallinn 2035 arengustrateegia)

„Tallinn on roheline maailmalinn, kus elatakse tulevikku vaatavalt ja pärandit väärtustavalt. Tallinn on Eestis üks rohepöörde eestvedajaid: sinne majandus ja eluviisid mõjutavad kogu riigi elanikkonna heaolu. Tallinna rohepöörde elluviimise mudel on maailmas eeskujuks.“

Tõetamm

■ Eesmärk on täidetud
 ■ Liigutakse oodatava tulemuse poole
 ■ Ei liiguta oodatava tulemuse poole

Kuidas meie riigil läheb? ⓘ

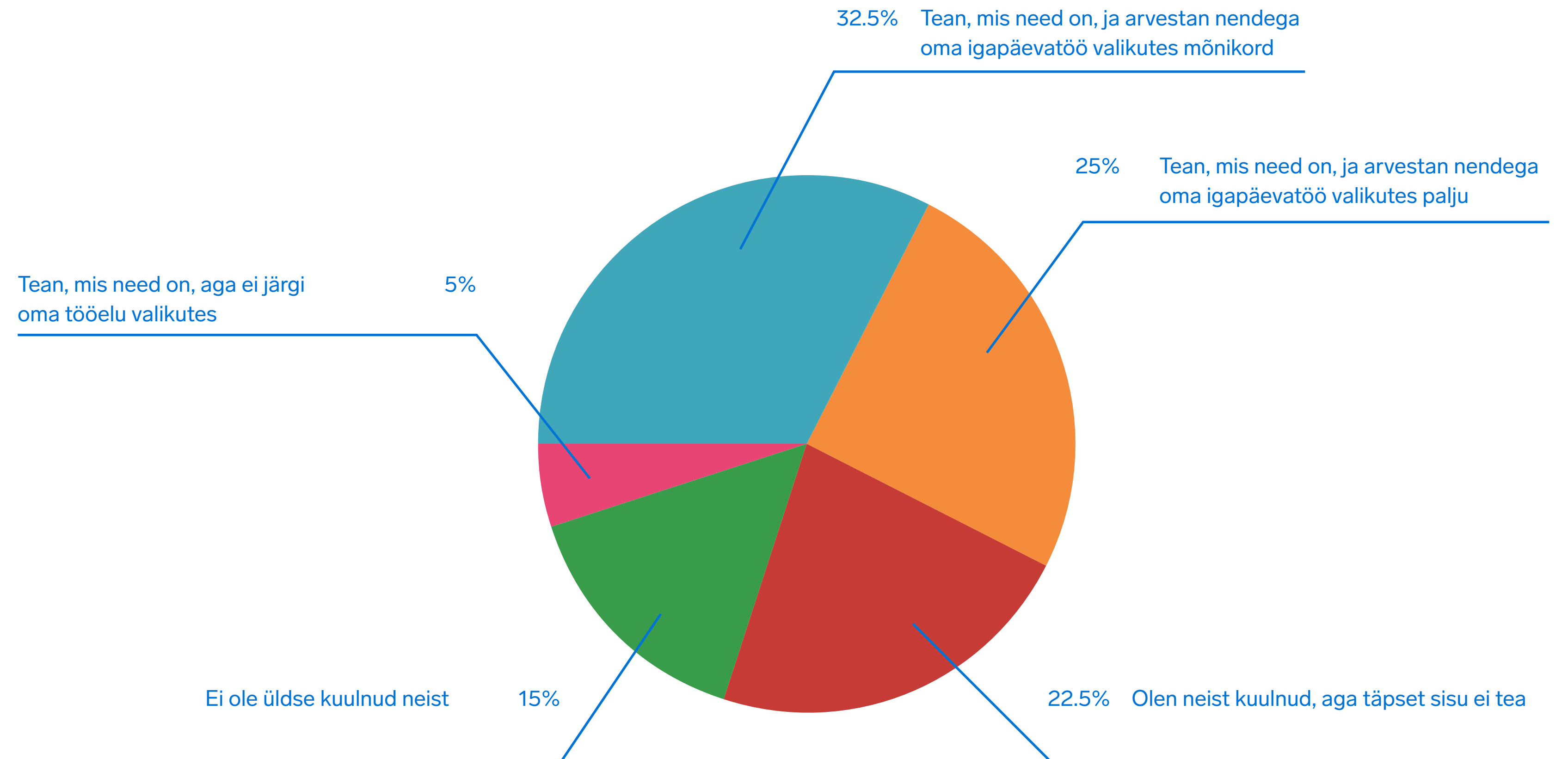
JULGEOLEK JA RIIGIKAITSE	+
KULTUUR JA SPORT	+
ENERGEETIKA	+
HARIDUS	+
INFOÜHISKOND	+
TERVIS	+
KESKKOND	+
SISETURVALISUS	+
SIDUS ÜHISKOND	+
HEAOLU	+
VÄLISPOLIITIKA	+
TEADUS- JA ARENDUSTEGEVUS JA ETTEVÕTLUS	+
PÖLLUMAJANDUS JA KALANDUS	+
TRANSPORT	+
TÕHUS RIIK JA ÕIGUSRIIK	+

2.2. Tallinna muusikavaldkonna säästva arengu eesmärkide teadlikkuse hetkeseis

Käesoleva projekti raames viidi läbi lühiankeetküsitlus Eesti muusikaettevõtete seas. Vastajaid oli kokku 40 inimest, kellest 28 olid Tallinnast, 5 üle-eestilise haardega (sh Tallinn), 4 Tartust ja 3 mujalt. Üle poole vastajatest (22 in ehk 55%) on 1–5 töötajaga organisatsioonid, üle 21 töötajaga organisatsioone oli 11 (27,5%). Kõige rohkem tegutsevad vastajad kontserdikorraldajate (50%), festivalikorraldajate (42,5%) ja muu ürituse korraldajana (32,5%), samuti oli suur osa vastajatest tegevad kontserdipaigana (30%). Lisaks oli vastajate seas veel muusikuid, esindusorganisatsioonide, helistuudiote, agentuuride, mänedžmentide ja kirjastuste esindajaid, aga ka pillihoolduse, plaadipoodide ja koolide esindajaid. Oluline on siinkohal tähele panna Eesti muusikatööstuse kirjusust: samad inimesed võivad tegeleda eritüübiliste suundade peal ja vastamisel need kogemused koondada, samas on ka organisatsioonidel mitmed erinevad tegevussuunad (nt korraga muusik, kontserdikorraldaja ja helistudio).

Muusikaettevõtete teadlikkus **säästva arengu eesmärkidest** on keskmisel tasemel: neid rakendavad oma igapäevatöö valikutes mõnikord 32,5% ja palju 25% vastajatest. Vastajaid, kes säästva arengu eesmärkide täpset sisu ei tea või neid üldse kuulnud pole, oli alla poole, vastavalt 22,5% ja 15%. Vaid 5% vastajatest ütlesid, et on eesmärkidest teadlikud, kuid ei järgi neid oma tööelu valikutes.

GRAAFIK: Kas tead, mis on säästva arengu eesmärgid (SDG), ja järgid neid oma igapäevatöö valikutes?

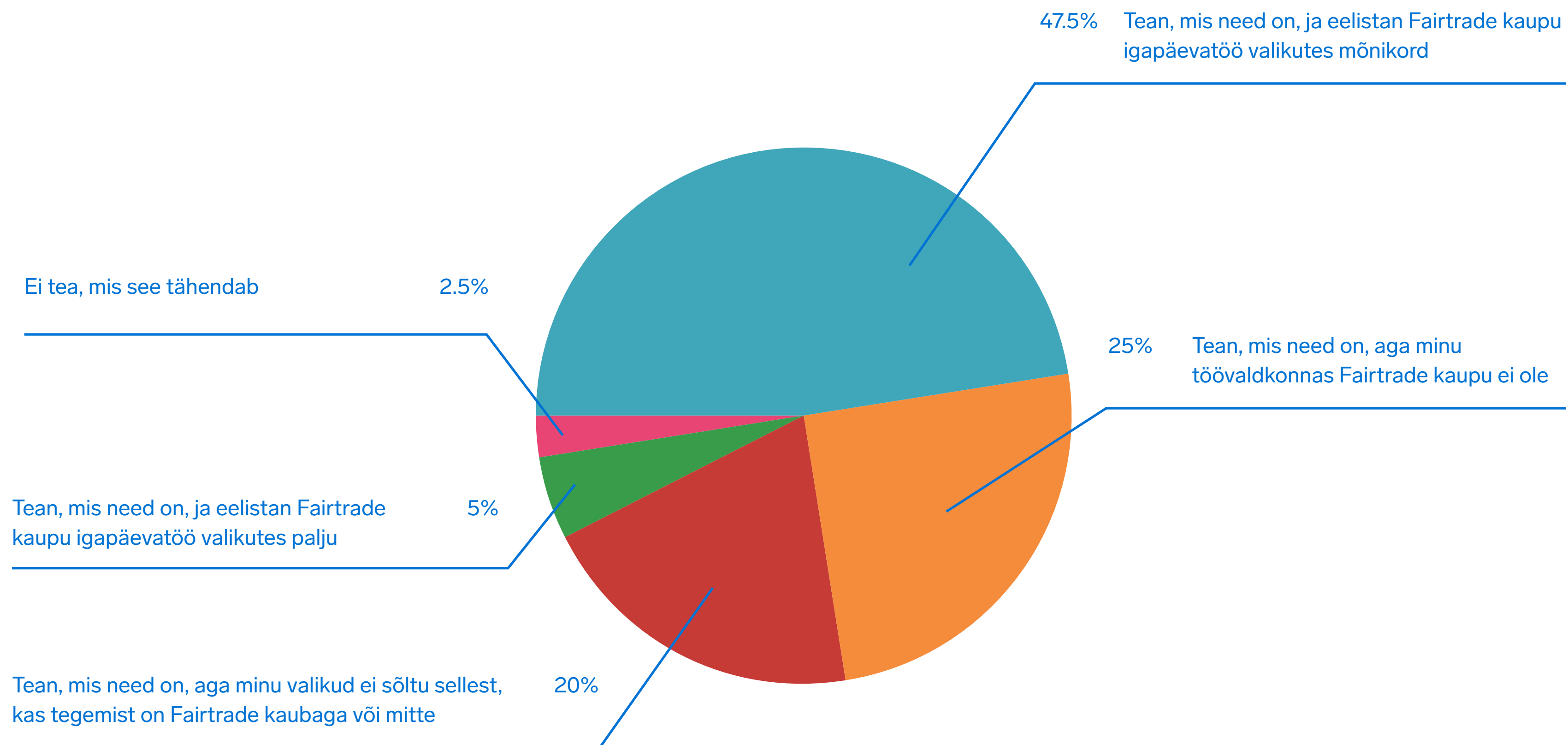

Ka uurisime ettevõtjate teadlikkust õiglase kaubanduse (Fairtrade) kaupade ja nende eelistamise kohta igapäevatöö valikutes. Siinkohal oli küll teadlikkus vastajate seas suurem: lausa 97,5% vastajatest on õiglasest kaubandusest kuulnud. Küll aga ei eelistata õiglase kaubanduse tooteid järjepidevalt: kui mõnikord eelistavad igapäevatöö valikutes õiglase kaubanduse tooteid 47,5%, siis palju eelistavad õiglase kaubanduse tooteid vaid 5% vastajatest.

GRAAFIK: Kas tead, mis on Fairtrade kaupade (õiglase kaubanduse kaupade) sisuline tähendus ning eelistad neid oma igapäevatöö valikutes?

Lisaks küsisime muusikaettevõtetest, milliseid keskkonnasäästlikke lahendusi kasutatakse juba praegu ning milliseid plaanitakse või ollakse valmis järgmise 2 aasta jooksul kasutusele võtma.

Muusikaettevõtted kasutamas keskkonnasäästlikke lahendusi

■ Juba praegu ■ Järgmise 2 aasta jooksul

Lülitan energiat tarbivad seadmed välja, kui neid ei kasutata (nt ööseks tuled kustu, ekraanid välja, muusika kinni jne)

Kogun jäätmeid liigiti (vähemalt biojätmed, panditaara, segaolmejäätmed)

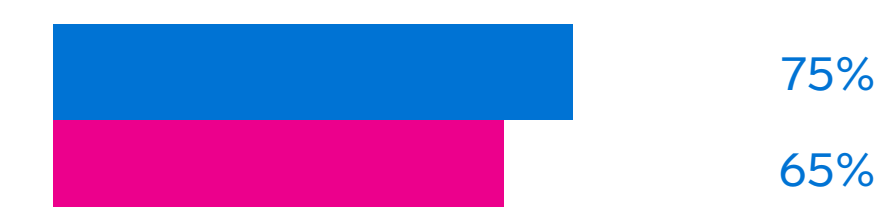
Ei kasuta ühekordseid nõusid

Eelistan taaskasutatud materjalidest lahendusi

Korduskasutan oma inventari / rendin

Minimaalne printimine (ei trüki liigselt infovoldikuid, flaiereid jms)

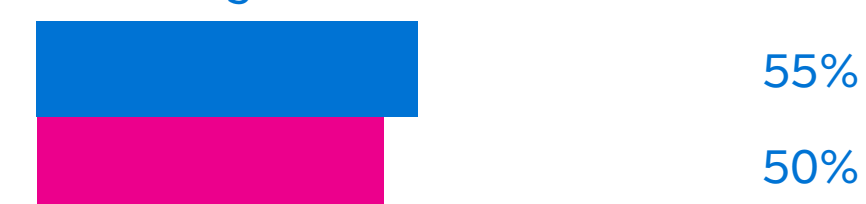
Eelistan ökomärgistuse või rohesertifikaadiga tooteid ja teenusepakkujaid

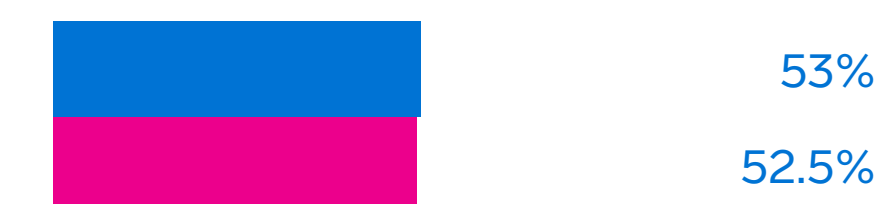
Olen loobunud ilutulestiku, püro ja/või konfeti kasutamisest keskkonnahoiu nimel

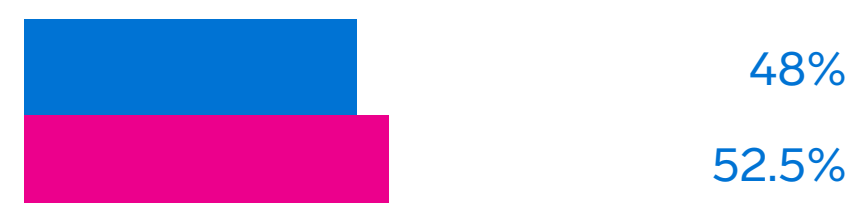
Töötajaid, kes eelistavad ühistransporti, liiguvad jalgrattaga või jala, on rohkem kui neid, kes sõidavad üksi autoga

Toitlustuse pakkumisel on valikus nii taimsed kui ka täistaimsed söögid

Pakun tasuta kraanivett ja kommukeerin seda välja

Teen eraldi pingutusi selleks, et minu külalstajad eelistaks ühistransporti või kondimootoril liikumist autole

Tühisõite (tühja autoga sõitmist, kus nt kaup on ära viidud, aga tagasi ei tule samast asukohast sel hetkel midagi) on alla 1/3 kõikidest sõitudest

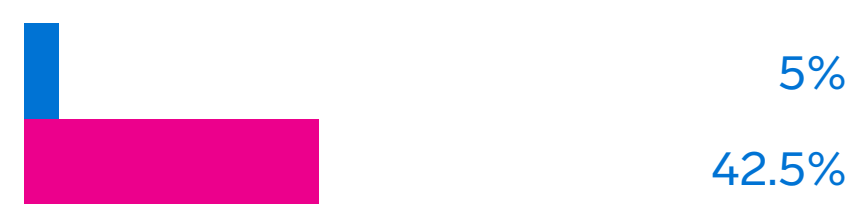
Toitlustuse pakkumisel eelistan mahedat toorainet

Kasutan taastuvenergiat (päikese-, tuule-, hüdroenergia)

Möödan oma CO2 jalajälge

Kasutan biokütust diisli asemel

7-palli skaalal kujunes keskmiseks vastuseks küsimusele „kui motiveeritud oled oma ettevõtte tegutsemisviisides tegema muutusi keskkonnahoidlikuma käitumise nimel“ 5,5 punkti.

Kuigi igal ettevõttel on sõltuvalt võimalustest ja tegutsemisharust probleemid defineeritud isiklikust vaatepunktist, esineb siiski rohkelt kattuvusi. Üldistatult võib suurimad probleemkohad koondada nelja valdkonna alla:

- Transport (nii esinejad kui ka külalised)
- Energia (generaatorid, digitaalsed lahendused, energiamahukad teenused, kohapealne elektrikulu)
- Ühekordsete elementide tootmine ja kasutamine (reklaamid, trükised, meened, dekoratsioonid)
- Prügi sorteerimine (festivalidel, rendiruumides)

Seniste keskkonnasäästlikumate sammude tegemisel on kõige rohkem julgustajaks või toetajaks olnud isiklik huvi teema vastu, mistõttu on tõstetud iseenda teadlikkust ja seeläbi mõjutatud ka oma organisatsiooni. Olulisena on välja toodud ka tiimide ühine visioon, valdkonnas tegutsevate (rahvusvaheliste) kolleegide eeskuju või tugi ning küllastajate ootused. Osaliselt oli välja toodud ka eri koolitusi või infopäevi, samuti koostöid jätkusuutlikkusega tegelevate organisatsioonide või algatustega. Rahvusvahelistest standarditest töid eeskujuna välja vaid suuremad kontserdipaigad Rohelist Võtit (Green Key).

Põhjuseid, miks keskkonnahoidlikud sammud on jäänud tegemata, on mitmeid. Kõige rohkem tuuakse välja keskkonnahoidlike lahenduste suuremat kulu (60%). Sellele järgneb teadmatus päriselt keskkonnahoidlikest valikutest (45%).

Tsitaat vastajalt:

„Ei tea, kelle käest konsultatsiooni küsida, sest ise ei jaksa kõige puhul end eksperdiks teha, et siis informeeritud valikuid teha.“

Tsitaat vastajalt:

„Ühtlasi tajun, et loovisiku perspektiivist on võimalik teha palju suuremat teavitus- ning teadlikkuse tõstmise tööd, mida suur hulk Eesti artiste täna veel ei tee. Küll aga peaks olema Maa ja sinne loodus, meie ühine huvi ning selle hoidmine meie ühine eesmärk.“

Suurte takistusena nähakse ka sobivate teenusepakkujate (40%) või keskkonnahoidlikumate alternatiivide puudust Eestis (37,5%). Ka toodi suurema takistusena välja ühtlustatud valdkondliku normi või seaduse puudumine (32,5%), mille järgimine seaks valdkondliku standardi. Samas üheselt mõistetavate eestikeelsete rakendusjuhiste puudumist hindasid

takistuseks vaid 12,5%. Ka nähakse ühe põhjusena, miks keskkonnahoidlikud sammud on jäänud tegemata, seda, et publik ei tule ebamugavuse tõttu uute lahendustega kaasa (30%) – seda töid peamiselt välja suuremate kontserdipaikade või klassikalise ja jazz-muusika suuna esindajatest vastajad.

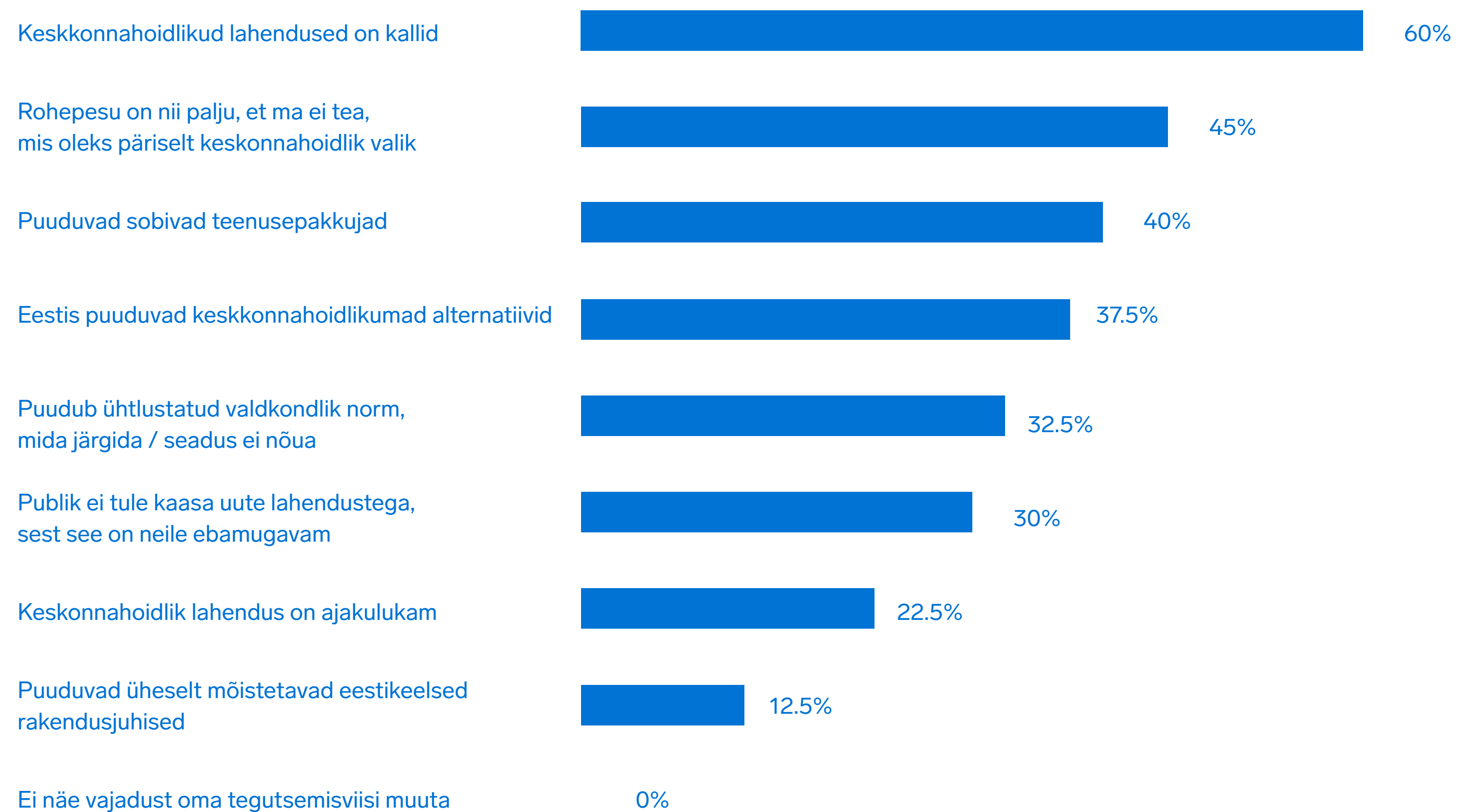

Tsitaat vastajalt:

„Ma arvan, et hetkel on teadlikkuse puudus sageli põhjuseks või ei teadvustata veel seda probleemi. Sageli ka teadmatus. Õnneks on hakatud aina enam sellele temale tähelepanu pöörama ja antakse välja juhiseid, kuidas ja mismoodi teha jne.“

GRAAFIK: Miks on jäänud mõned keskkonnahoidlikud sammud tegemata?

Tsitaat vastajalt:

„Kui kliimakriis maailma ei lõpeta, jääb loodetavasti üldse alles kultuuriga tegelemine ja see on äriselt kasulik.“

Keskkonnateadlikke valikuid tuntakse rohkem olevat kasuks organisatsiooni imago jaoks. Neid valikuid nähakse enim toetamas positiivset kuvandiloomet (85%). Sellele järgneb ligi poole vähemana organisatsiooni kui tööandja atraktiivsuse tõstmine (47,5%), kuigi just keskkonnateadlikkust peetakse tulevaste generatsioonide puhul üheks oluliseks argumendiks tööandja valikul. Alla poole vastajatest tajuvad ka keskkonnateadlike valikute abi sponsorite ja partnerite

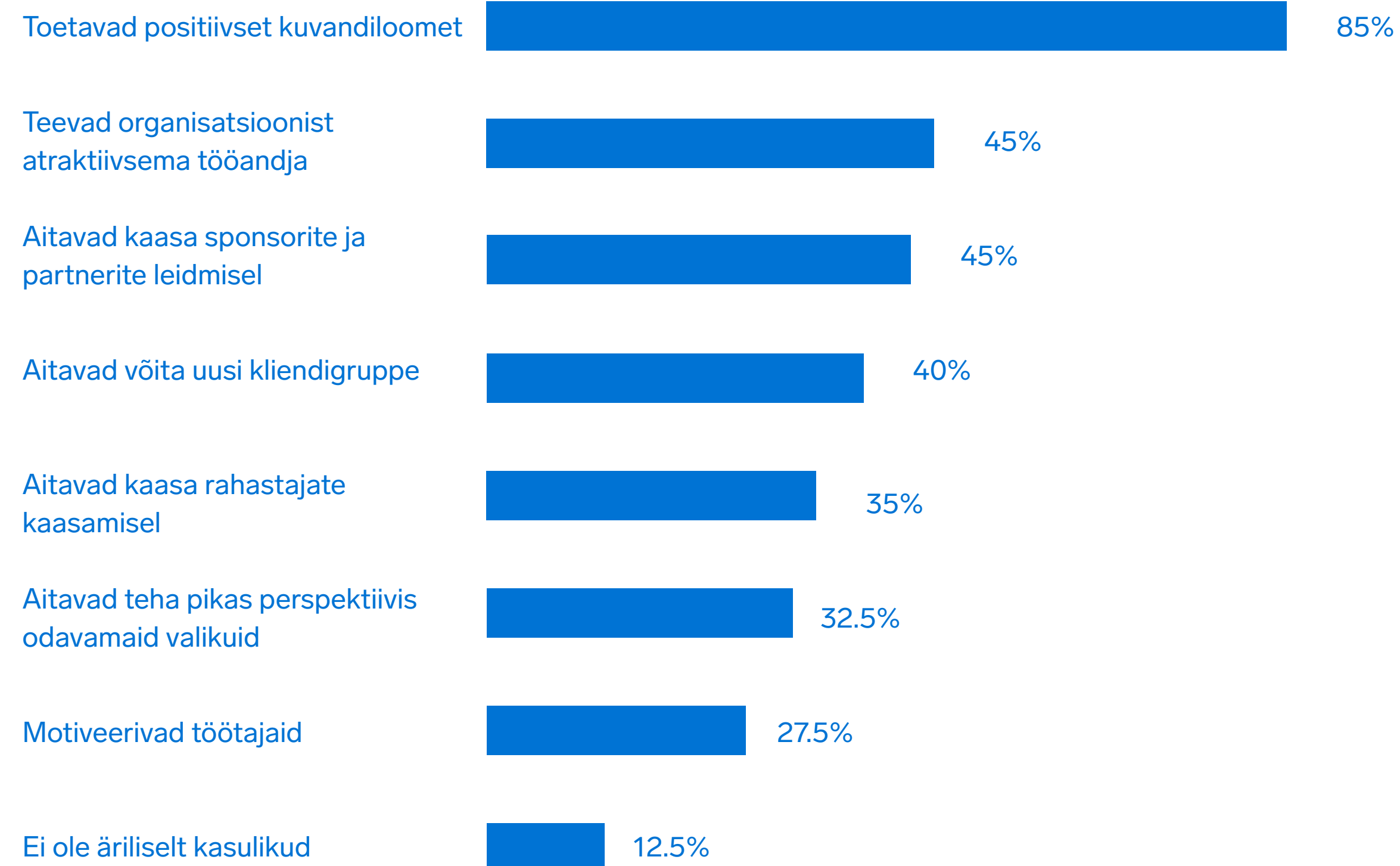
leidmisel (45%), uute kliendigruppide (40%) või rahastajate kaasamisel (35%). Küll aga ootavad juba mitmed avaliku sektori rahastajad (nt EAS, Tartu linn, Tallinna linna allüksused) taotluste juurde keskkonnasäästlike lahenduste või laiemalt kestlikkuse alaste tegevuste kirjeldusi, samuti on keskkonnaaspekti järjest rohkem küsitud ka riigihangete juures. Kõige vähem nähakse organisatsiooni keskkonnateadlike valikuid töötajaid motiveerimas (27,5%).

Tsitaat vastajalt:

„Kui meil on võimalik suhtuda oma elukeskkonda pisut sõbralikumalt, siis seda tuleks võimalusel teha.“

GRAAFIK: Kas tunned, et keskkonnateadlikud valikud on teile tulevikus ka äriselt kasulikud?

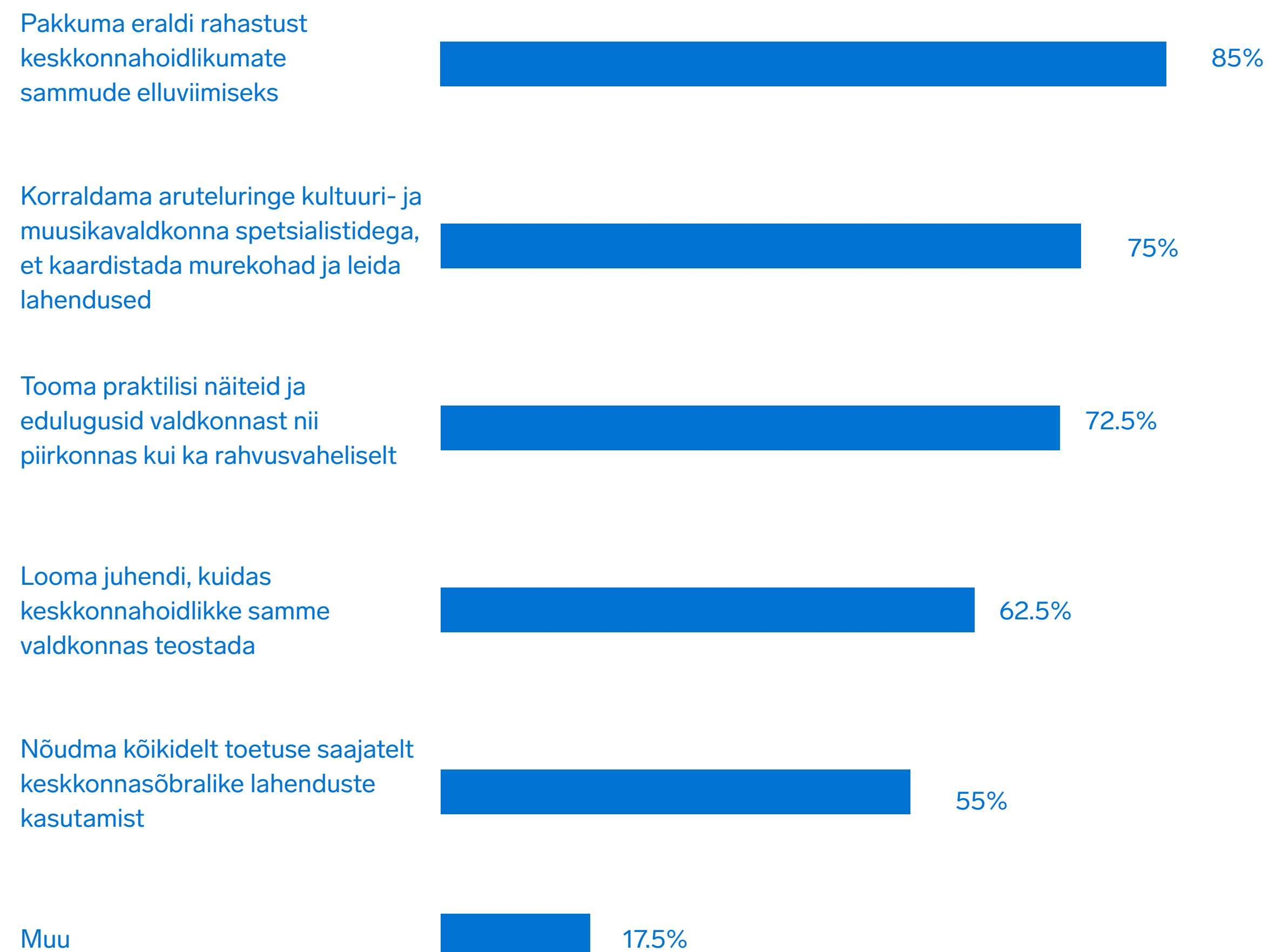
Siiski oodatakse mitmekülgset tuge ka linnalt endalt keskkonnahoidlikumate sammude elluviimise toetamiseks. Kõige rohkem oodataks eraldi keskkonnahoidlikumate sammude elluviimiseks mõeldud rahastusi (85%). Pehmemate lahendustena oodataks linnalt ka aruteluringide korraldamist kultuuri- ja muusikavaldkonna esindajatega (75%) ning praktiliste näidete ja edulugude esiletoomist (72,5%). Vähem, kuid siiski üle poole vastajatest ootaksid ka valdkondlikku juhendit (62,5%), tuues kommentaarina välja vajaduse erinevalt käsitleda sise- ja välitingimustes toimuvaid üritusi, ning et nõutaks keskkonnasõbralikke lahendusi toetuse saajatelt (55%), mille juures toodi välja, et lahenduste elluviimist tuleks ka kontrollida ja tagasisidestada. Mitmel vastajal jagus ka tagasisidet selle kohta, et linnal võiks olla tugev visioon ja tegevuskava koos iga-aastaste sammudega kestlikkuse tõstmiseks.

Tsitaat vastajalt:

„Hetkel lähtun Tallinna aspektist, aga kui linn ise ei ole väga rohelise mõtlemisega, siis on raske seda suunata ka allapoole või olla eeskujuks. Kui kõrgemal järgitakse ja ollakse sel teemal eeskujuks, siis on see ka allapoole nähtav. Nagu öeldakse, „kodu on lapse peegel“.“

GRAAFIK: Mida peaks linn tegema keskkonnahoidlikumate sammude elluviimise toetamiseks?

3. Tallinna muusikasektor ÜRO säästva arengu eesmärkide vaates

Maailma riigipead ja valitsusjuhid võtsid 2015. aastal vastu deklaratsiooni 17 ülemaailmse säästva arengu eesmärgiga aastani 2030. Kõikidele riikidele kehtivad eesmärgid keskenduvad olukorra parandamisele majanduses ning sotsiaal- ja keskkonnavaldkonnas, eeldades panust nii avalikust kui ka erasektorist. Tulenevalt Eesti säästva arengu riiklikust strateegiast järgitakse meil 18. säästva arengu eesmärgina Eesti kultuuriruumi elujõulisuse eesmärki. (Riigikantselei, 2023) Säästva arengu eesmärkide lühendiks eesti keeles on SAE, rahvusvaheliselt SDG (*sustainable development goal*).

Kultuuri olulist rolli kestliku arengu saavutamiseks tunnustati esmakordselt ajaloos just tänu UNESCO-le. Rahvusvahelistes eesmärkides kajastub see erinevate eesmärkide all või mõjutab mitmete eesmärkide saavutamist, näiteks SAE 11: (kultuuri)pärandi kaitsmine, SAE 4: haridus, SAE 8: tööhõive ja majanduskasv, SAE 10: ebavõrdsuse vähendamine, SAE 16: rahu ja kaasav ühiskond, SAE 5: sooline võrdsus. (UK National Commission for UNESCO, 2020: lk 176) Lisaks Eesti oma eesmärki, SAE 18: Eesti kultuuri hoidmine, mis on suunatud otse kultuurivaldkonnale ning ennekõike omakultuuri viljelemisele ja säilitamisele.

3.1. Säästva arengu eesmärkide mudeli tutvustus

Säästva arengu eesmärke on piisavalt palju, et igaüks leiaks neist endale midagi sobivat, kuid samas peab välja valima oma organisatsiooni seisukohast prioriteetsemad sihid. Ükski organisatsioon ei suuda korraga kõikides eesmärkides tulemuslik olla. (SDGs: How to ..., 2020) SAE-sid tasuks näha mitte moraalse kohustusena, vaid ka strateegilise võimalusena: oma organisatsiooni missioonist lähtuvalt valitud eesmärgid näitavad pühendumust sotsiaalsele ja keskkonnaalasele vastutusele. Kõnetades oma eesmärkidega organisatsiooni peamiste sidusrühmade, nagu investorid, töötajad või kliendid, huve ja vajadusi, on võimalik saavutada turueelis. (AI & LinkedIn Community, 2023, 25.08.23) Alustada saab väikeste sammudega juba praegu ja see tasub ennast ära, sest ka Eestis pööravad investorid ja avalikku raha jagavad asutused järjest enam tähelepanu mitte üksnes taotlejate keskkonnamõjule, vaid ka majanduslikule ja sotsiaalsele mõjule.

Eesmärke prioritseerides tasub mõelda strateegiliselt. Hea on oma asutusele SAE-de valimisel lähtuda oma peamise tegutsemisriigi valitud strateegilistest eesmärkidest. Samas tasub vaadata kaugemale, luues seoseid ja tulevast strateegiat uutele turgudele ja territooriumitele sisenemiseks. (pwc, 2023) Kuigi on oluline lähtuda oma senisest tegevusest, tuleb eesmärgid siduda konkreetsete sammude ja meetmetega (tegevuskavaga), sealhulgas tegevuste mõju hindamiseks sobivate näitajatega. Ideaaljuhul võiks väljendada iga eesmärgi ja oodatava tulemuse väärtust rahaliselt. (SDGs: How to ..., 2020) See aitab näitlikustada tehtavaid samme organisatsiooni huvirühmadele, sh rahastajatele, ning anda tegudele mõõdetava kaalu.

Lisalugemist: Tutvu „Eesti 2035“ pikaajalise strateegia ja säästva arengu eesmärkide seostega: <https://kesta.me/>

Kuidas valida oma organisatsioonile sobivad säästva arengu eesmärgid?

(SDGs: How to ..., 2020) (pwc, 2023) (WBCSD, 2021) (B1G1, 2023) (AI & LinkedIn Community, 2023, 25.08.23)

- 1. Uuri, analüüsi, defineeri.** Esimese sammuna tasub mõista, kuidas organisatsioon suhestub säästliku arengu eesmärkidega ning millist mõju nendega saab ja tahetakse saavutada.
- Miks on SAE-d olulised asutuse juhtkonnale, investoritele/rahastajatele, klientidele? Millised SAE-d?
  - Millised SAE-d on minu riigis kõige nõrgemalt esindatud või kõige vähem tähelepanu all? Aga minu sektoris?
  - Millised SAE-d on kõige suurema potentsiaali ja mõjuga minu sektoris?
  - Kuidas väljenduvad minu asutuses praegu majanduslikud, keskkonnaalased ja sotsiaalsed mõjud? Mida ma saan neist juba siduda SAE-dega?
  - Milline on minu jätkusuutlikkuse tegevusplaan? Milliste SAE-dega see seostub?
  - Mida teevad minu valdkonnas tegutsevad kolleegid ja konkurendid?
  - Millised jätkusuutlikkuse (ala)teemad kõnetavad mind kõige rohkem? Aga mis resoneerub kõige rohkem minu asutusega?

- 2. Prioritiseeri.** Prioriteetsete SAE-de valimiseks tasub vaadata uuesti otsa oma tegutsemisriikidele või -piirkondadele ja valdkonnale. Nii olulisi riske kui ka potentsiaalseid võimalusi kaaludes saab eristada ja välja filtreerida, millistesse SAE-desse saab organisatsioon kõige paremini panustada. Tasub jälgida, et SAE-d sobituksid ettevõtte juba olemasoleva missiooniga.
- 3. Loo strateegia.** SAE-de rakendamiseks tuleb alustada asutuse seest, sidudes välja valitud SAE-d oma strateegia ja tegevustega. See tähendab selgete ja mõõdetavate eesmärkide seadmist, nende kooskõlla viimist oma visiooni ja missiooniga. Alustades organisatsiooni „südamest“, tuleb äritegevus viia praktikas SAE-dega vastavusse ning kinnistada eesmärgid kõikidesse oma poliitikatesse, protsessidesse ja tavadesse, nii organisatsiooni sees kui ka väljaspoole suunatult.
- Hea on leida mõni kogukond või katusorganisatsioon, mis aitaks hoida motivatsiooni ja samas tagada ka ettevõtte pidev edasiliikumine. Eestis on selleks võimaluseks näiteks [Rohetiigri](#) võrgustik.

- 4. Sea eesmäärke ja vali mõõdikud.** Head konkreetsed ja mõõdetavad tulemusnäitajad võivad olla nii kvalitatiivsed kui ka kvantitatiivsed. Tulemusnäitajad kajastavad üldiselt keskmisi ja pika-ajalisi eesmäärke, iseloomustades nii edusamme SAE saavutamisel kui ka aidates saavutatust aru anda. Erinevate kalkulaatoritega on võimalik arvutada välja SAE-dega seotud mõjud rahalises väärtuses, võimaldades asutusel võrrelda oma saavutusi eri tüüpi eesmärkide vahel.
- 5. Raporteeri ja kommunikeeri.** Oluline on korraga aidata oma huvirühmadel mõista organisatsiooni panust SAE-de saavutamisesse kui ka seista SAE-de laiema teadlikkuse eest.
- Korrapärane, läbipaistev ja tasakaalustatud aruandlus organisatsiooni SAE-de strateegia toimivuse ja edusammude kohta loob ettevõtte kuvandit ning aitab vältida rohepesu. Hea on kasutada (kolmandate osapoolte) kehtestatud standardeid ja raamistikke oma aruandluseks ja selle tõendamiseks, nt: [Global Reporting Initiative \(GRI\)](#), [International Integrated Reporting Council \(IIRC\)](#), [UN Global Compact](#)

- SAE-d pole ainult väljakutsed, vaid ka allikad inspiratsiooniks ja innovatsiooniks, aidates tuvastada uusi turge, tooteid, teenuseid või ärimudeleid, mis oleksid väärtuslikud nii klientidele kui ka ühiskonnale. SAE-sid rakendava organisatsioonina tasub seista hea nende tutvustamise ja levitamise eest, kasutades oma organisatsiooni „turunduskanalina“.
- 6. Samm edasi: tee koostööd!** Säästva arengu eesmärgid on ambitsioonikad ja mahukad, mispärast tuleb oma mõju ja ulatuse maksimeerimiseks teha koostööd teistega (nt valitsussektor, kodanikuühiskond, ettevõtted jm), liituda erinevate platvormidega või algatustega. Leia oma huvirühmade seast, valdkonnast või lausa valdkondade üleselt sobivad partnerid, kes jagavad sarnast visiooni ja eesmäärke, ning ühendage teadmised, ressursid ja võrgustikud.

3.2. Säästva arengu eesmärkide maatriks muusikavaldkonnale

Säästva arengu eesmärk	Muusikavaldkonna võimalused	Näited	Tallinn 2035 strateegiline siht
<p>Kaotada vaesus kõikjal ja kõigis selle esinemisvormides.</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Kultuuriüritustele ligipääsu pakkumine majanduslikult vähem kindlustatud sihtgruppidele (põgenikud, kodutud, töötud jmt) • Abivajajatele annetamine • Oma töötajate, esinejate ja partnerite aus tasustamine, sh tööjõumaksudega • Seista vabakutseliste sotsiaaltagatiste süsteemi arendamise eest • Tasuta sündmuste korraldamine linnaosades ja organisatsioonides, kus on majanduslikult vähem kindlustatud sihtgrupid 	<ul style="list-style-type: none"> • Erinevad piletisüsteemid: muusikalinna noortepilet 16–26 aastastele, tasuta sissepääsud lastele/ eakatele jt • Tasuta muusikasündmused, nt üle-eestilised muusikapäeva kontserdid, Jazzkaare linnaruumiprogramm, Tallinn Music Weeki linnafestival, Tallinna kesklinna valitsuse suvine kontserdisari 	<p>(1) Sõbralik linnaruum (2) Loov maailmalinn (3) Terve Tallinn liigub (5) Heatahtlik kogukond (6) Kodu, mis algab tänavast</p>
<p>Kaotada nälg, saavutada toiduga kindlustatus ja täisväärtuslikum toitumine ning toetada kestlikku põllumajandust.</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Toiduraiskamise vähendamine, koguste planeerimine • Toidujääkide jaotamine: karpidega töötajatele/külalistele kaasa, toidukappidesse jm • Mahetoidu ja kohalike tootjate eelistamine ning propageerimine sündmustel • Täistaimse toidu eelistamine • Koostöö algatustega nagu Toidupank • Kasutada korduskasutatavaid pakendeid nii üritustel kui ka igapäevasteks toidutellimusteks ning suunata pakendid tagasi ringlusesse 	<ul style="list-style-type: none"> • Korduskasutatavad nõud suurüritustel, nt 2023. a noorte laulupidu, festival Võnge jpt • Luunja kooli heategev lauluke Toidupanga toetuseks 	<p>(1) Sõbralik linnaruum (4) Roheline pööre</p>
<p>Tagada kõigile hea tervis ja heaolu kogu elukaare jooksul.</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Töötajate tervise toetamine: tervisepäevad, vaktsineerimise julgustamine, tööajast arsti vastuvõtul käimise võimaldamine • Vaimse tervise esmaabi põhimõtete teadmine ja tähelepanu pööramine nii enda, töötajate kui ka kolleegide vaimsele tervisele • Küllastajate või kuulajate terviseteadlikkuse tõstmine (nt kampaaniates osalemine) • Üritustel alkoholivabade jookide pakkumine • Uimastite ohutu tarvitamise põhimõtete teavitamine, kui ürituse küllastajate seas on tarvitajaid • Küllastajate ja kogukonna tervise hoidmine: mürareostuse vähendamine, ilutulestikust vmt loobumine, kõrvatroppide või -klappide jagamine 	<ul style="list-style-type: none"> • Turvalise ööelu telk suvefestivalidel 2023 (Päevalehe artikkel) • Vestlusring TMW raames „Peaasi“ tegijatega • Koostööd spordiklubidega tiimi või küllastajate motiveerimiseks, nt MyFitness teeb eri formaatides koostööd Eesti Kontserdi, Jazzkaare, TMW jt-ga • Trad.Attack! pakkus oma meenete seas ka mürasummutavaid kõrvaklappe lastele 	<p>(3) Terve Tallinn liigub (5) Heatahtlik kogukond</p>

Säästva arengu eesmärk	Muusikavaldkonna võimalused	Näited	Tallinn 2035 strateegiline siht
<p>Tagada kõikidele kaasav ja kvaliteetne haridus ning toetada elukestvat õpet.</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Töötajate ja kolleegide, sh artistide enesetäienduse (kraadiõpe, täiendkoolitus, konverents) soosimine nii erialaselt kui ka üldteadmisteks • Haridusaksioonide nagu Kiusamisvaba kool, Tagasi Kooli jm toetamine • Valdkonnas alustajate toetamine: praktikaprogrammid, mentorlus • Publikuharidusprogrammid, nt vestlusringid, lastele või noortele suunatud tegevused, töötoad 	<ul style="list-style-type: none"> • Music Estonia on pakkunud mitmekülgeid praktika- ja arenguprogramme ning mentorlusteenuseid • MUBA jätkuõppe kursused ja täiendusõpe • Tagasi Kooli e-tunnid muusikute ja muusikaettevõtjatega • Eesti Muusikaturu Fookuspäeva arutelud ja töötoad • Kontserdikorraldajate haridusprogrammid küllastajatele: rahvusooper Estonia haridusprojektid, Eesti Kontserdi koolikontserdid 	<p>(2) Loov maailmalinn (5) Heatahtlik kogukond</p>
<p>Saavutada sooline võrdõiguslikkus ning võimestada kõiki naisi ja tütarlapsi.</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Ürituste esinejate nimekirjades võrdse jaotuse poole püüdlemine • Soolise diskrimineerimise märkamise ja juhtumitest teavitamine • Erinevatele ametikohtadele nii naiste kui ka meeste võrdselt värbamine • Pakkuda avalikes tualettides kättesaadavalt menstruaalvahendeid • Jagada tasustamata koristustööd organisatsioonis võrdselt (nt koosolekuteks kohvi valmistamine või kohvitasside pesu) 	<ul style="list-style-type: none"> • Tallinn Music Week 2023 programmis oli 51% artistidest ja artistikollektiividest naissoost või kväärliikmed • 12 Eesti muusikaorganisatsiooni on liitunud Keychange'iga, eesmärgiga edendada naissoost ja LGBT+ muusikute ja muusikaproffessionaalide esinemis- ja karjäärivõimalusi 	<p>(3) Terve Tallinn liigub (5) Heatahtlik kogukond</p>
<p>Tagada kõikidele kaasav ja kvaliteetne haridus ning toetada elukestvat õpet.</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Pakkuda tasuta kraanivett küllastajatele baarides, esinejatele ja töötajatele backstage'is • Mõistlik veetarbimine, nt veekraani sulgemine, kui seda ei kasuta parasjagu • Küllastajate ja kuulajate teadlikkuse tõstmine veetarbimisest ja veekogude hoidmisest • Kemikaalide loodusesse sattumise ja veekogude saastamise vältimine • Pesemisvõimaluste tagamine pikematel üritustel, nt festivalidel 	<ul style="list-style-type: none"> • Vee tarbimist propageerivate initsiatiividega (Võta vett vahele) liitunud organisatsioonid, nt Kivi Paber Käärid, Tops, Terminal Records&Bar jt 	<p>(4) Roheline pööre</p>

Säästva arengu eesmärk	Muusikavaldkonna võimalused	Näited	Tallinn 2035 strateegiline siht
<p>Tagada kõigile taskukohane, kindel, kestlik ja kaasaegne energia.</p> 	<ul style="list-style-type: none"> Eelistada taastuvenergiat ja biokütuseid Uuendada tehnilisi lahendusi piisavalt sagedalt, et optimeerida energiatõhusust (kuid suunates vana tehnika taaskasutusse või ringlusesse) Vähendada energia tühitarbimist, nt seadmete vooluvõrgust eemaldamisega Optimeerida digireklaamide kasutust 	<ul style="list-style-type: none"> Festival I Land Sound kasutab elektrigeneraatorites <u>taastuvtoorainest diislikütust</u> Muusikud kui kõneisikud: <u>ERSO kontsert „Alternative Energy“</u> juhtis tähelepanu taastuvenergia kasutamise olulisusele 	<p>(4) Roheline pööre</p> <p>(6) Kodu, mis algab tänavast</p>
<p>Toetada kaasavat ja säästvat majandusarengut ja tööhõivet ning tagada kõigile inimväärne töö.</p> 	<ul style="list-style-type: none"> Kohalike ning väikeste või keskmise suurusega ettevõtete eelistamine Tagada turvaline töökeskkond eri tingimustes (produktioon, klienditeenindus, kontor jm) Õiglase kaubanduse toodete eelistamine, kus võimalik Korrektne töösuhete vormistamine kõikide töötajatega (sotsiaalsete garantiide tagamine) Kõigile võrdse tasu tagamine võrdse töö eest Töötajate arengu toetamine ja nende tunnustamine 	<ul style="list-style-type: none"> <u>Eesti Muusikaettevõtluse Auhinnad</u> toovad esile muusikavaldkonna tugistruktuure, nii ettevõtteid kui ka isikuid Laulu- ja tantsupeo liikumises osalevate kollektiivide juhendajate tööjookulu <u>toetusmeede</u> Tallinn Music Weeki kontor on <u>Fairtrade@Work</u> tunnustuse kandja, st et nt pakub oma kontoris vaid õiglase kaubanduse kohvi 	<p>(2) Loov maailmalinn</p> <p>(3) Terve Tallinn liigub</p> <p>(4) Roheline pööre</p> <p>(5) Heatahtlik kogukond</p>
<p>Ehitada kohanev ja vastupidav taristu ning toetada kestlikku tööstuse arengut ja edendada innovatsiooni.</p> 	<ul style="list-style-type: none"> Mitmekülgsede kontserdipaikade arendamine ja ülalpidamine Teadusuuringute ja innovatsiooni toetamine valdkonnas Innovatsiooni toetavate ürituste soodustamine, nt häkatonid 	<ul style="list-style-type: none"> Elava muusika kontserdipaikade toetusmeede Tallinnas (<u>uudis</u>) <u>Tallinna Kontserdimaja</u> ürituste piletitele lisandub teenustasu, mis suunatakse ettevõtte keskkonnasäästlikku arengusse 	<p>(2) Loov maailmalinn</p> <p>(4) Roheline pööre</p>

Säästva arengu eesmärk	Muusikavaldkonna võimalused	Näited	Tallinn 2035 strateegiline siht
<p>Vähendada ebavõrdsust riikides ja riikide vahel.</p> 	<ul style="list-style-type: none"> Eri ühiskonnagruppide kaasamine ja neile osalusvõimaluste loomine nii külastajate, vabatahtlike, töötajate kui ka esinejatena Nulltolerants igasuguse diskrimineerimise suhtes ja diskrimineerimise vastu võitlemine Toetada rännet ja liikuvust nii töötajate kui ka külastajate seas, jagades väliskülastajatele asjakohast olulist teavet sihtriigi kohta 	<ul style="list-style-type: none"> Eriüritused või -soodustused Ukraina sõjapõgenikele, nt ERSO tasuta kontserdipiletid Muusikud kui eestkõnelejad: tähelepanu juhtimine diskrimineerimisele, nt Airi Liiva muusikapala kiusuennetuseks Tallinna Tehnikaülikooli Akadeemilise Naiskoori ühtekuuluvuskontserdid kultuuri ligipääsetavusele tähelepanu juhtimiseks 	<p>(1) Sõbralik linnaruum (2) Loov maailmalinn (3) Terve Tallinn liigub (5) Heatahtlik kogukond (6) Kodu, mis algab tänavast</p>
<p>Muuta linnad ja asulad kaasavaks, turvaliseks, kohanevaks, vastupidavaks ja kehtlikuks.</p> 	<ul style="list-style-type: none"> Ühistranspordi, jalgratta või jala käimise eelistamine autole ning selle propageerimine töötajate ja külastajate seas Linnaruumi arengut toetavates initsiatiivides osalemine: linnaruumi-eksperimendid, talgud, rohealade loomine Puhkealade loomine ürituste külastajatele Ligipääsetavad toimumispaigad eri rühmadele (naised, lapsed, eakad, erivajadusega inimesed) 	<ul style="list-style-type: none"> Läbi aastate on tasuta ühistransporti Tallinnas pakutud laulu- ja tantsupeolistele, rahvusvahelisel Tallinna koorifestivalil, TMW külastajatele jpt Tallinna ööbussid suvel ja sügisel 2023 	<p>(1) Sõbralik linnaruum (2) Loov maailmalinn (3) Terve Tallinn liigub (4) Roheline pööre (5) Heatahtlik kogukond (6) Kodu, mis algab tänavast</p>
<p>Tagada säästvad tarbimis- ja tootmisviisid.</p> 	<ul style="list-style-type: none"> Tarbimise vähendamine nii korraldajate kui ka külastajate seas, nt meened, dekoratsioonid, promokingid Korduskasutatavate või ringmajanduse lahenduste eelistamine toodete hankimisel Oma partneritele ja alltöövõtjatele keskkonnasäästlikkuse kriteeriumite seadmine Kui võimalik, eelistada rentimist uute toodete ostmisele (nt mööbel) Üleskutse külastajatele ja esinejatele vähem tarbida, nt eelistada oma veepudelit või taastäita ostetud plastpudelit Toidujäätmete tekke ennetamine (vt SAE 2: kaotada nälg) 	<ul style="list-style-type: none"> Sisustusesemeid on võimalik rentida taaskasutuspoodidest, nt Uuskasutuskeskusest Korduskasutatavad nõud suurüritustel, nt 2023. a noorte laulupidu, festival Võnge jpt 	<p>(2) Loov maailmalinn (4) Roheline pööre</p>

Säästva arengu eesmärk	Muusikavaldkonna võimalused	Näited	Tallinn 2035 strateegiline siht
<p>Tegutseda kiirelt ja otsustavalt kliimamuutuste ja nende mõjuga võitlemiseks.</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Organisatsiooni ökoloogilise jalajälje vähendamine • Kliimamuutuste kohta info vahendamine ja rohelise mõtteviisi propageerimine küllastajate, kuulajate, töötajate ja kolleegide seas • Kliimamuutustega kohanemise toetamine, nt eriti palavate ilmadega toimetulek suveüritustel 	<ul style="list-style-type: none"> • Muusikud kui eestkõnelejad ja patroonid: nt 2021 löid maailmakoristuspäeva videoprojektis kaasa NOEP ja Genka, Kirke Karja kontserdikava „Sireenid“ 	<p>(1) Sõbralik linnaruum (4) Roheline pööre (6) Kodu, mis algab tänavast</p>
<p>Kestliku arengu saavutamiseks kaitsta ja kasutada kestlikult ookeane, meresid ja mereressursse.</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Ökomärgisega puhastusvahendite eelistamine, sh kokkuleppel koristusfirmadega • Tarbida mereande piiratud koguses ja eelistades kohalikku toorainet • Juhtida küllastajate ja kuulajate tähelepanu merede ja rannikute korrashoiule ning saastamise ja prügistamise vältimisele 	<ul style="list-style-type: none"> • Festival SÄRIN kogus suitsukonisid Filareti konikasti, mis suunab need ümbertöötlusesse 	<p>(4) Roheline pööre (6) Kodu, mis algab tänavast</p>
<p>Majandada kestlikult metsi, võidelda kõrbestumisega, peatada ja pöörata tagasi pinnase ja mulla degradeerumine ning peatada elurikkuse vähenemine.</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Jäätmete põhjalik sorteerimine nii ise (kontoris, üritusel, lava taga) kui ka küllastajate suunamine • Toetada keskkonnakaitse-alaseid ettevõtmisi kaasa löömise, teavitamise vms-ga • Kui haldate õuealasid, vähenda niitmist ja loo putukatele elupaiku ehk putukahotelle • Juhi küllastajate tähelepanu keskkonnateemadele ja -algatustele 	<ul style="list-style-type: none"> • 2021. aasta maailmakoristuspäev toimus tuntud koorilaulude saatel • Fridays For Future korraldasid kontserdi „Climate Live“ 	<p>(1) Sõbralik linnaruum (4) Roheline pööre (6) Kodu, mis algab tänavast</p>

Säästva arengu eesmärk	Muusikavaldkonna võimalused	Näited	Tallinn 2035 strateegiline siht
<p>Kestliku arengu saavutamiseks toetada rahumeelseid ja kaasavaid ühiskondi, tagada kõigile õiguskaitse ning luua kõigil tasanditel tõhusad, vastutustundlikud ja kaasavad institutsioonid.</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Esindusorganisatsioonide töö ja arengu toetamine nende tegevustes aktiivselt osalemisega • Professionaalse turvateenuse tagamine üritustel • Korruptsiooni, altkäemaksude, ebaseaduslike rahavoogude jmt vältimine, vajadusel koostöös õiguskaitseasutustega • Osalemine avalikes diskussioonides ja otsustusprotsessides • Raamatupidamise ja avaliku raha kasutamise korrektne vormistamine • Kodulehel vmt kanalis avalikkusele olulise teabe avalikustamine, nt majandusaasta aruanded, juriidilise keha nimi jmt 	<ul style="list-style-type: none"> • Aktsioonid Ukraina toetuseks: heategevuskontsert „Slava Ukraini“, Ukraina hümn esitamine (nt ERSO) jpm • Covid-19 käitumisjuhendid Kultuurikorraldajatele • Laulupidu ei müü alkoholi ega sigarette (varem on nad müünud neid piiratud alal) • Avaliku sektori korraldajatel on majandusaasta aruanded avalikult kodulehel leitavad: Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Eesti Kontsert 	<p>(5) Heatahtlik kogukond</p>
<p>Tugevdada kestliku arengu meetmete elluviimist ja elavdada üleilmset koostööd.</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Osalemine rahvusvahelistes võrgustikes ja töörühmades, vahetades kogemusi eri riikide praktikatest 	<ul style="list-style-type: none"> • Eesti muusikaorganisatsioonide osalused rahvusvahelistes võrgustikes 	<p>(5) Heatahtlik kogukond</p>
<p>Kultuuriruumi elujõulisus</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Eesti kultuuri mitmekülgne tutvustamine välismaalastele • Eesti keele võimalikult korrektne kasutus • Eesti kultuuri kättesaadavus virtuaalselt üle maailma 	<ul style="list-style-type: none"> • Eesti kultuuri vahendavad platvormid, nt ERSO TV, Fairmus • Väliseestlastele suunatud kultuuriüritused, nt ESTO kultuuripäevad • Eesti keele korrektne ja aktiivne kasutus, nt Karl-Erik Taukar pälvis 2023. a Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi tunnustuse 	<p>(2) Loov maailmalinn (5) Heatahtlik kogukond</p>

Tutvu ka:

- Riigikantselei tööriistakast kestlike käitumiste toetamiseks
- Kultuuriministeriumi koolitusprogramm kultuuri- ja spordiasutustele keskkonnahoidliku tegevuse arendamiseks
- Rohelise muuseumi näidismaterjalid
- Swedbanki jätkusuutlikkuse HUB
- Green Music Australia: soovitused artistidele

**4. Roheraider
muusikasündmuste
korraldajatele**

SISSEJUHATUS

Roheraider on tööriist, mis aitab sammudena muuta muusikavaldkonda keskkonnasäästlikumaks.

See on suunatud peaaesjalikult muusikaürituste korraldajatele, kuid kasulikku nõu ja häid näiteid võivad sellest leida kõik.

Roheraider on jagatud kaheksaks punktiks, alustades eneseanalüüsist, kattes suuremad keskkonnamõju tekitajad korralduses, ja lõpetades kommunikatsiooniga.

Igas alapeatükis on välja toodud võimalikud tegevused nii miinimumtasemel kui ka edasijõudnud vaates.

Tegevuste juures on konkreetsed näited Tallinna, muu Eesti või välissündmuste korraldajatelt.

Samuti leiab igas alapeatükis viiteid lisainfo allikatele, detailsemad soovitusi või täiendavaid tööriistu valdkonnaga tegelemiseks oma üritusel.

Kui konkreetset valdkonda reguleerivad Tallinna linna või riigi tasandil määrused või seadused, on ka need välja toodud.

Miinimum:

- Alusta eneseanalüüsist: mida teeb organisatsioon hästi, mis vajab parendamist
- Kaardista suurimad kuluallikad ja keskkonnajalajälje tekitajad
- Leia mõõdikud ja sea eesmärgid, millega kontrollida oma plaanide täitmist. Mõõdikud võivad olla kulutatud vee- või energiahulk, prügi kogus või kogused liigiti, maha sõidetud kilomeetrid vmt
- Tutvu enne sündmuse korraldamist roheraideri alapeatükkidega ja planeeri, mida neist saad ellu viia

Soovituslik:

- Rakenda eneseanalüüsiks kogu (organisatsiooni) tiimi, et kõik tegevusharud saaksid läbi mõeldud
- Mõõda oma praegust energiakasutust või süsinikujalajälge
- Loo strateegia: kus oled praegu, kuhu tahad jõuda, millistes valdkondades või tegevustes soovid saavutada suurima muutuse
- Vaata üle oma partnerid: millised on nende tegutsemispõhimõtted ja jätkusuutlikkuse alased tegevused, millised on omavahelised kokkuvõtted
- Taotle sõltumatuid tunnistusi või sertifikaate oma tegevuste kinnitamiseks

Näited:

- Festival I Land Sound pälvis [rahvusvahelise rohefestivali sertifikaadi](#)

Uuri lisa:

- Kultuuriministeeriumi rubriik „[Keskkonnahoidlik tegevus kultuurivaldkonnas](#)“
- Põhjamaades kultuurivaldkonnale arendatud kalkulaator [Green Producers Tool](#)
- [Rohelise Kontori](#) käsiraamat ja kontrollküsimustikud
- Kliimaministeeriumi kasvuhoonegaaside jalajälje arvutusmudel
- Future Festival Tools [enesehindamise tööriist](#) ürituste ja festivalide korraldajatele
- Põhjalik juhend festivalidele: [Green Festival Roadmap 2023](#)

Sirli Pehme, Civitta Eesti jätkusuutlikkuse tiimi juht

„Vahel küsitakse, et miks ma selle kokku arvan, ma saan mingi numbriga ja siis ma saan ainult mingeid pisiasju teha. Et ma kohe maailma ei muuda. Tegelikult peamine eesmärk on see, et sa teadvustad seda mõju: kust see tuleb, mida sa teha saad ja sa hakkad minema.“

Sirli Pehme, Civitta Eesti jätkusuutlikkuse tiimi juht

„Alati on kõige parem kasutada riigipõhiseid [kalkulaatoreid], eriti näiteks elektri puhul, kus meie mõne naaberriiiga võrdluses meie elekter on palju kõrgema jalajäljega, isegi kui võtame kogu selle võrgusegu, mis meil saadaval on siin võrgus.“

Säästva arengu eesmärgid, millega seotud:

Kirsika Meresmaa, Viljandi pärimusmuusika festivali rohepealik

„Iga sündmus saab lihtsalt mõõta ja hiljem võrrelda oma jäätmeteket, energiakulu ja veekulu. Jäätmeinfo saab liikide kaupa kätte jäätmevedajalt ning selle põhjal saab välja arvutada jäätmetekke ühe külastaja kohta. See on midagi, mida festivalid saavad omavahel võrrelda, näiteks Viljandi folk ja I Land Sound on omavahel seda kõrvutust teinud. Elektri ja vee puhul samamoodi: paned mõõdiku numbriga kirja ja edaspidi saad vaadata, kas see number on kasvanud või vähenenud ning siis saab vaadata ka põhjusi. Need on üsna lihtsad asjad, mida iga korraldaja saab ise teha, ilma et peaks mõnda eksperti kaasama.“

4.2. Materjalid ja ostud

Seadus:

- Alates 1. juunist 2023 peab Tallinnas korraldatavatel avalikel üritustel serveerima toitu ja jooki üksnes korduskasutatavates anumates (nt joogitopsid, taldrikud, kausid) ning kasutada üksnes korduskasutatavaid söögiriistu (nt noad, kahvlid, lusikad, söögipulgad). Lubatud on kasutada ühekordselt kasutatavaid joogikõrsi, segamispulki ja kokteilikaunistusi, mis ei koosne plastist (sh biopõhisest plastist), oksüdantide toimel lagunevast plastist või biolagunevast plastist. ([viide](#))
- Alates 1. jaanuarist 2024 on kogu Eestis lubatud avalikel üritustel kasutada toidu ja joogi serveerimiseks üksnes korduskasutatavaid anumeid ja söögiriistu. ([seaduse eelnõu](#))

Miinimum:

- Esemete soetamisel mõtle läbi, kas on vaja, kui palju on midagi vaja ja mida on võimalik ostmise asemel rentida
- Ära jaga meenete ja kingitustena ühekordse kasutusega asju, v.a toitu
- Kasuta dekoratsioone korduvalt
- Loo siltidele ja viitadele universaalsed (ilma aastaarvudeta) kujundused, et neid saaks korduskasutada mitu aastat
- Eelista taaskasutusmaterjale, nt trükiste paber, dekoratsioonid, käepaelad
- Soovita külastajatel kaasa võtta oma veepudel või kohvitops
- Jaga infot võimalusel digitaalselt või kohapeal ekraanidelt. Vähenda printitava materjali hulka

Soovituslik:

- Välgi ühekordset messivaipa
- Vett serveeri kannudest või veeautomaatides korduskasutatavatesse topsidesse. Välgi ühekordsete plastpudelite kasutust
- Ära kasuta ühekordseid joogikõrsi, segamispulki ja kokteilikaunistusi
- Kui kingid toitu, eelista mahedat, kodumaist ja väikeettevõtjate toodangut
- Kogu külastajatel tagasi materjalid, mida saad uuesti kasutada, nt kaelapaelad, kirjutusvahendid
- Dekoratsioonid, mida ise enam ei vaja, suuna ringlusesse
- Loo pikaajalisi sponsorlus- ja partnersuhteid, et vähendada ühekordsete teavitusematerjalide hulka

Näited:

- Korduskasutusnõud [laulu- ja tantsupeol](#), suurkontsertidel nagu [Depeche Mode ja Weeknd](#)
- Korduskasutusnõud ja jätkusuutlikud dekoratsioonid [I Land Soundil](#), [Viljandi pärimusmuusika festivalil](#)
- Ameerikas toimuv Burning Man festival lähtub [ära-jäta-jälgi \(leave-no-trace\)](#) põhimõtetest
- Treski festivali väärtustava taaskasutuse põhimõtetele [dekoratsioonid](#)
- Universaalse kujundusega meened [Jazzkaarel](#)
- Taanis toimuv Roskilde festival rendib külastajatele välja [telkimisvarustust](#)
- Kaelapaelade renditeenus [Ringpael](#)

Uuri lisa:

- Valik erinevaid korduskasutuslahenduste pakkujaid: [Panditops](#), [RingoEco](#), [Topsiring](#), [Ringkarp](#), [Green Cup](#), [Cuploop](#), [Multipack](#), [Uuskasutuskeskus](#)
- Tekstiiliringluse kohta pikemalt [Kliimaministeeriumi lehel](#)

Erkki Kubber, mõju ja jätkusuutlikkuse konverentsi Impact Day programmijuht

„Me palusime Space'i [tehnikapartner Space Productions], et me ei kasuta ühekordseid vaipu. Ehk siis kõik vaibad, mis meil maas olid, olid varasemalt juba kuskil kasutuses olnud. Teine väga levinud asi on rohke nipukate kasutamine. Meie kasutasime nipukate asemel klambreid. Ehk siis jällegi korduskasutamine versus et võtad ja viskad minema.“

Säästva arengu eesmärgid, millega seotud:

OTSESED

KAUDES

4.3. Toitlustus ja veekasutus

Miinumum:

- Menüüs on vähemalt üks täistaimne pearoog
- Saadaval on tasuta kraanivesi ja topsid/klaasid selle jaoks
- Paku vaid õiglase kaubanduse märgisega (*fair trade*) kohvi, teed ja suhkrut
- Mõtle pakutava toidu kogus läbi vastavalt inimeste hulgale
- Serveeri toitu vaid korduskasutusnõudelt

Soovituslik:

- Eelista kohalikust, hooajalisest ja mahedast toorainest valmistatud toitu
- Järelejäänud söödavat toitu paku kaasa osalejatele ja töötajatele või vii näiteks toidujagamiskappi. Tee koostööd Toidupanga või kodutute varjupaigaga
- Võimalusel kasuta rohelist energiat kasutavaid tootjaid ja kaasa toitlustajaid, kes teevad keskkonnahoidlikke valikuid

Näited:

- [Flow festival](#) ei pakkunud 2022. ega 2023. aastal punast liha ega kana
- Täistaimne tiimitoitlustus ja taimne toit küllastajatele | [Land Soundil](#) 2023. aastal
- [Viljandi pärimusmuusika festivali](#) koostöö toidujagamiskapiga 2021. aastast ([artikkel Bioneeris](#))
- Tallinna linnas on suviti [avalikud joogiveekraanid](#)
- TMW kontor on üks esimesi [õiglase kaubanduse märgisega](#) kontoreid

Uuri lisa:

- HoReCa sektor ja jätkusuutlik muusikavaldkond (21.04). Vaata [salvestust](#) või loe [kokkuvõtet](#)
- [Fudloopi](#) toidujagamiskapid Tallinnas
- [Foodsharing](#) toidujagamiskapid Lõuna-Eestis

Kadi Aguraijuja, I Land Soundi jätkusuutlikkuse valdkonna juht

„Tasuta kraanivesi peab olema kättesaadav kõigile nagu inimõigus. Ma isiklikult arvan, et pudelivesi on üks kõige rumalamaid asju Maa peal.“

Pille-Riin Hütt, Freya cateringist, Eesti esimesest jätkusuutlikust cateringist Michelin Guide'i nominentidelt

„Vegan- ja taimetoit ei ole enam ainult aurutatud köögiviljad. Imemaitsvaid menüüsid saab teha taimsete toodetega ja elarvamused taimetoidu suhtes hakkavad muutuma.“

Peeter Pihel, Fotografiska nullkulu põhimõttel tegutseva restorani peakokk

„Kuidas meie oleme defineerinud kestlikkust? See on hea kohalik tooraine. Kõik tooraine, mille me endale majja tellime, üritame ära kasutada ja mitu korda võib-olla isegi ära kasutada. Rahvakeeli öeldes võtame ühelt toorainelt seitse nahka.“

Säästva arengu eesmärgid, millega seotud:

OTSESED

KAUDES

Seadus:

- Jäätmete liigiti kogumist korraldab kohaliku omavalitsuse üksus kooskõlas jäätmeseadusega §-ga 31 ([seadus](#))
- Kohustuslik on liigiti koguda vähemalt viit jäätmeliiki: biojätmed, segapakend, pandipakend, paber ja segaolmejäätmed ([KeM juhend](#))

Miinumum:

- Jäätmeid koguvad liigiti nii korraldajad, partnerid kui ka külastajad. Teavita kõiki osapooli, milliseid jäätmeid ja kuhu eraldi koguda.
- Ürituse puhul kogu külastajatelt eraldi biojätmed, panditaara, segaolmejäätmed ja pakendid (kui neid tekib). Korraldajad ja partnerid koguvad eraldi ka papi ja paberi.
- Jäätmete tähistamisel siltidega järgi üle-eestiliselt kokkulepitud värve:
segaolmejäätmed – must
biojätmed – pruun
segapakend – kollane
panditaara – roheline
papp ja paber – sinine
ohtlikud jäätmed – punane
- Liigiti kogutud jäätmed suuna ringlusesse jäätmevedaja ja -kätteleja abil

Soovituslik:

- Jäätmekonteinerid või -raamid on sildistatud eesti, vajadusel ka inglise ja vene keeles. Sildid on kindlat tähistusvärvi ja lisatud on ikonograafia.
- Üritusel töötavad rohesaadikud, kes juhendavad inimesi jäätmepunktides
- Eesmärk on segaolmejäätmete hulka vähendada ja suunata võimalikult palju ringlusesse. Kogu statistikat, kui palju jäätmeid tekib ning mis neist edasi saab.
- Tekita eraldi suitsukonide (segaolmejääde) kogumiskoht nende mugavaks äraandmiseks
- Digiprügi vähendamiseks:
1) vähenda failide (nt piltide) saatmisel nende suurust;
2) jaga faile läbi pilve, mitte ära saada meiliga eraldi;
3) vähetähtsad meilid kustuta võimalikult kiiresti (jooksvalt).

Näited:

- Viljandi pärimusmuusika festivalil kogutakse külastajatelt jäätmeid kolme liiki, tiimilt, partneritelt ja toitlustajatelt aga seitset liiki
- [DGTL festival](#) soovib olla zero-waste festival ja sorteerib jäätmed 100-protsendilisel

Uuri lisa:

- Üle-eestiliselt levinud [liigitikogumise piktogramm](#)
- Idufirma [Filaret](#) kogub ja töötleb suitsukonisid
- [Digiprügi vältimise juhend](#)

Liina Kanarbik, Tallinna Strateegiakeskuse ringmajanduse osakonna peaspetsialist

„Jäätmed jäävad kõige rohkem silma – ükskõik, mida me tarbime. Meil on metsik ületarbimine: näeme igapäevaselt, kui palju on meil poes kraami või mingi ürituse juures tekib neid jäätmeid. See käib meiega kogu aeg kaasas ja jääb lihtsalt silma. Selle suure tarbimise juures üks väikseim asi, mida saame teha, on saata materjali ringlusesse. [---] Kui räägime ületarbimisest, siis Maal on olemas ületarbimispäev juulikuus, aga Eestis on see päev juba märtsi algusega möödas. See tähendab, et selleks kuupäevaks oleme ära tarbinud juba loodusvarad, mis olid mõeldud terveks aastaks.“

Säästva arengu eesmärgid, millega seotud:

OTSESED

KAUDSED

Miinumum:

- Kõik (tiim, külastajad, esinejad, partnerid) kasutavad autode asemel maksimaalselt ühistransporti, liiguvad jalgsi või rattaga
- Teavita kõiki osalejaid sellest, kuidas on ühistranspordiga kõige hõlpsam kohale tulla
- Mitmes kohas toimuva sündmuse puhul eelista lähedalasuvaid või hea ühistranspordiühendusega paiku

Soovituslik:

- Loo (turvatud) jalgrattaparkla toimumiskohas
- Sündmuste ja kohtumiste planeerimisel arvesta ühistranspordi aegadea
- Too inventar võimalusel lähiümbrusest
- Väldi tühisõite: autoga liikudes on mõlemal suunal kohad täidetud inimeste (autojagamine) või esemetega
- Soodusta ühistranspordi kasutamist: erikokkulepped sooduspiletiteks, eribussid või -rongid

Näited:

- Erirongid laulu-ja tantsupeo, Eesti hiphop festivali, Intsikurmu jt festivalide ajal
- Tasuta ühistransport Tallinnas Tallinn Music Weeki konverentsil osalejatele
- Jalgrattaparkla Jazzkaarel
- Viljandi pärimusmuusika festivali juhised külastajale, kuidas tulla

Uuri lisa:

- TMW konverentsil: jätkusuutlikud muusikafestivalid ja muusikaturism (13.05). Vaata salvestust või loe kokkuvõtet

Erkki Kubber, mõju ja jätkusuutlikkuse konverentsi Impact Day programmijuht

„Inimesed märkisid piletit ostes, kuidas nad tulevad meile festivalile. Kõigile, kes märkisid auto, ütlesime, et näed, meil on 100 piletit – kui sa tuled kaugemalt kui Tallinnast, siis LuxExpressiga saad sa 50% soodsamalt. Tule sellega! Kui tahad ikka autoga tulla – siin on list, pane end sinna kirja, jaga teistega. Niimoodi saime jälle osad inimesed midagi säästlikumalt kasutama.“

Erkki Kubber, mõju ja jätkusuutlikkuse konverentsi Impact Day programmijuht

„Me enda ärimudelit ehitamegi sellest vaatest, et me ei saagi külastajaid kaugemalt kui Rootsi või Leedu siia tuua, sest jalajälje mõttes on see tobe.“

Säästva arengu eesmärgid, millega seotud:

OTSESED

KAUDSED

4.6. Energia- ja ressursitõhusus

Miinumum:

- Kaardista sündmuse suurimad energiatarbijad ja suurima energiamahuga tegevused
- Generaatorite asemel kasuta maksimaalselt püsiva elektriühenduse lahendusi
- Lülita seadmed (valgus, muusika, ekraanid, printer jmt) välja ajaks, kui neid ei vaja
- Lülita välja või vähenda kütet ja konditsioneerid ruumides, mida ei kasutata
- Vii korra aastas läbi digikoristuspäev, vähendades oma meilboksis, pilveteenustes ja arvutis leiduva materjali hulka

Soovituslik:

- Eelista taastuvenergiaallikatest pärit energiat
- Eelista energiatõhusaid seadmeid, võimalusel ka automatiseeritud süsteeme (nt liikumisanduriga tuled koridorides)
- Välti ühekordsete esemete kasutamist – nende tootmiseks kasutati samuti energiat, kuid kasutegur on väike
- Vii igasuguste ressursside kasutus minimaalseks, ära raiska energiat, vett, toitu jm ressursse
- Optimeeri oma tehnikaseadmete eluiga, hoides neid korrektselt, puhastades digiprügist ja neid korralikult välja lülitades

Näited:

- Biokütus Viljandi pärimusmuusika festivalil ja I Land Soundil

Uuri lisa:

- Tartu Ülikooli [digikoristusjuhend](#)
- Üle-eestiline digikoristuspäev: [digikoristuspaev.telia.ee](#)
- Digiprügi [kalkulaator](#)
- Seadmepargi jalajälje [kalkulaator](#)

Karolin Trump, päikesepaneelidel ja mereenergial toimiva Kruisiterminali konverentside ja ürituste koordinaator

„Oleme otsustanud, et kõik energia, mida võtame nii-öelda tavalisest võrgust, on rohesertifikaadiga. [---] Aastaid liigume sinnapoole, kus tehnika tarbib aina vähem ja vähem energiat. LED-lambid on väga hea näide sellest.“

Erkki Kubber, mõju ja jätkusuutlikkuse konverentsi Impact Day programmijuht

„Põhjala on vana koht ja seal tuleb kütta diiselkappidega. See on diisel – jube! Tegelikult on olemas Neste MY diisel, mis on biodiisel. Kasutasime seda ja kõik oli tunduvalt väiksema jalajäljega kui nii-öelda traditsiooniline.“

Säästva arengu eesmärgid, millega seotud:

OTSESED

KAUDSED

4.7. Ümbritsev keskkond

Miinumum:

- Ürituste heli- ja valgusreostus on minimaalne. Ilutulestikku ei lasta, seda võib asendada valgusinstallatsioonidega.
- Ürituse korraldamisel arvesta ümbritseva looduskeskkonnaga, sh lindude pesitusaegade, metsloomade ja pinnasega, vajadusel seda kaitstes
- Sündmuspaik jääb peale sündmuse toimumist sama heasse seisukorda, nagu see enne oli: korista ala, vajadusel taasta muru jne
- Soovita küllastajatele ning eelista tiimi ja esinejate majutuseks keskkonnahoidlikke põhimõtteid jälgivaid majutuskohti
- Kasuta keskkonnasõbralikke puhastusvahendeid

Soovituslik:

- Koosta alakaart ja märgi ära soovituslikud liikumisteedkonnad küllastajatele
- Tee igakülgset koostööd kohalike elanike ja kohaliku omavalitsusega
- Parklates on parkimiskorraldajad, et vältida valedesse kohtadesse parkimist
- Osale (tiimiga) koristustalgutel, metsa istutamistel või muudel ettevõtmistel, mis panustavad keskkonna heolusse
- Süsinikujalajälge, mida ise ei saa elimineerida, kompenseeri sertifitseeritud kolmandate osapoolte kaudu suunatud meetmetena

Näited:

- Kultuurifestival Särin osales „Teeme ära!“ talgutel ja kutsus kohalikke endaga liituma
- Viljandi pärimusmuusika festivalil on 20 vabatahtlikku platsihooldajat, kes vastutavad, et ala oleks sündmuse ajal puhas
- I Land Sound kaasab ürituse korralduses maksimaalset kohalikku kogukonda, kasutades nende teenuseid ja arvestades kohalike elanikega (viide ümarlauale)

Uuri lisa:

- Tutvu turismivaldkonna keskkonnamärgistega kestliku turismi peatükis

Sirli Pehme, Civitta Eesti jätkusuutlikkuse tiimi juht

„Enda kliimamõju kompenseerimine (off-set) on selline teema, kuhu enne, kui seda otsust teha, soovitan sügavamalt kaevuda. Enda mõju nullimise puhul on teatud riskiaspektid, mis tulenevad kvaliteedikriteeriumitest, mis tegelikult off-set'i pakujate puhul ei pruugi olla sisuliselt kaetud. See on täiesti vaba turg hetkel, seal ei ole mingisugust Euroopa Liidu kesket kontrolli. [-] Sisuliselt võivad tekkida tõsised rohepesu ohud.“

Linnéa E. Vågen Svensson, jätkusuutlikkuse konsultant, Green Operations Europe kaasasutaja

„Kui sa lood oma festivalile kogukonna, siis see tähendab, et inimesed hoolivad ja käituvad teistmoodi.“

Säästva arengu eesmärgid, millega seotud: **OTSESED**

Kadi Agurajuja, I Land Soundi jätkusuutlikkuse valdkonna juht

„Aastal 2019 me otsustasime koguda mõned nõud. Tegime ühiskogumise ja palusime kõigil tuua meile oma vanu taldrikuid, kahvleid ja nuge. Me kogusime üle 2000 taldriku, mida hoiame nüüd oma laos. Seejärel kirjutasin taotluse Eesti Keskkonnainvesteeringute Keskusele ja saime raha, et osta kaks tööstuslikku ja väga ökoloogilist nõudepesumasinat. Seega meil oli haagis, kuhu panime masinad koos valamutega, ühendasime kõik voolava vee ja kanalisatsiooniga. Ja siis tegime sellest tagastusrahaga pesuvõimalusega nõudelaenutuspunkti.“

Miinimum:

- Kõik tiimiliikmed on kursis organisatsiooni ja/või sündmuse keskkonnapõhimõtete ja nendest tulenevate tegevustega ning mõistavad, miks sellised valikud on tehtud
- Edasta partneritele keskkonnahoiuga seotud reeglid kirjalikult piisavalt varakult ja sea need osaks lepingust
- Kommuniqueeri küllastajatele ja esinejatele keskkonnahoiuga seotud reeglid ja ootused ette ning taga info kättesaadavus ka kohapeal
- Väldi rohepesu

Soovituslik:

- Keskkonnahoiuteemaline kommunikatsioon on korduv. Kasuta erinevaid kanaleid ning hoia info selgesõnalise ja visualiseerituna.
- Tee keskkonnahoidlik käitumine külastajale, partneritele ja tiimile mugavaks ja loogiliseks
- Toeta sõnu „roheline“, „jätkusuutlik“, „säästlik“ ja „keskkonnasõbralik“ konkreetse sisu ja näidetega, vältimaks rohepesu

Näited:

- Rohesaadikud Viljandi pärimusmuusika festivalil ja 2023. aasta [laulupeol](#)
- „[Kuidas tulla sündmusele keskkonnahoidlikult](#)“ juhised Viljandi folgil
- Alexela Kontserdimaja (Tallinna kontserdimaja) ürituste piletitelt suunatakse teenustasu [ettevõtte keskkonnasäästlikusse arengusse](#)
- Live Nationi [jätkusuutlikkuse harta](#)

Uuri lisa:

- [Suletud Ring](#) artikkel rohepesust, kuidas seda ära tunda ja vältida
- Eesti muusikaturu fookuspäeval: „Roheraider ja keskkonnateadlik korraldus – kas rohepesu või väärmatu tulevik?“ (06.04). Vaata [salvestust](#) või loe [kokkuvõtet](#)
- Keskkonnateemade kommunikatsioon ja jalajälje mõõtmine (23.05). Vaata [salvestust](#) või loe [kokkuvõtet](#)

Triin Pikk, Tartu 2024 programmi juht Elu ja Keskkond juht

„Räägi oma külalistega. Ütle, mida nad peavad tegema. Kui peavad prügi sorteerima, siis nad peavad prügi sorteerima. Kui nad peavad topsi rentima, siis nad peavad seda tegema ka. Samamoodi partneritega, et mida sa ootad neilt: mis on su ootused neile ja kuidas te koos saate teha keskkonnahoidlikke sündmusi.“

Erkki Kubber, mõju ja jätkusuutlikkuse konverentsi Impact Day programmijuht

„Viisime sama sõnumit mitmeid kordi igale sihtrühmale ja andsime neile täpselt samasugused või paremad alternatiivid versus et me kedagi keelasime, ütlesime, et see on nõme ja nii ei tohi. See oli mugav ja lihtne igaühele – see oli see, mis aitas kõiki kaasa tuua!“

Maila Kuusik, Tallinna välisprojektide büroo teadus- ja arenduskoostöö koordinaator

„Ole aus. See on see, mida tegelikult tunnustatakse. Ära proovi oma ebaõnnestumist kinni mätsida, see on rumal. Aga sa saad sellest õppida, mis on kõige parem.“

5. Muusikalinnad ja muusikaturism

Kultuurielus osalemisega kaasneb nii esinejatele, autoritele ja korraldajatele kui ka kuulajatele ja külastajatele sageli reisimine. Kuna Tallinna linnale määrati vaid kahekuulise vahega 2021. aasta sügisel kaks olulist tiitlit – Euroopa roheline pealinn 2023 ja UNESCO muusikalinn –, on mõistetav, et oma muusikastrateegias on linn seadnud üheks kuuest strateegilisest eesmärgist kestliku kultuuriturismi taastamise ja arendamise ([Tallinna muusikastrateegia 2022–2025](#)).

Turismist rääkides tuleb sageli tugineda selle tegeliku mahu hindamiseks pandeemiaeelse perioodi andmetele. Aastal 2015 moodustas turism 10% kogu maailma SKP-st ja 30% eksporditud teenustest, olles nii oluline tööe jõud majanduses, suuruselt lausa kolmas kategooria ekspordituludes ([Tourism & Sustainable Development Goals](#)). Maailma Turismiorganisatsiooni (World Tourism Organization/WTO) uuring on aga omakorda tõestanud, et kultuur motiveerib 47% rahvusvahelistest turistidest ([WTO, 2018: lk 25](#)). Oma majandusliku mõju kaudu on turism seotud ka säästva arengu eesmärkidega. Otseselt on turism ära mainitud kolme eesmärgi juures: SAE 8 (majanduskasv), SAE 12 (säästlik tarbimine ja tootmine) ja SAE 14 (ookeenide ja mereressurside kasutamine) ([The Growth of Cultural Tourism, 2021/2023](#)). Kaudselt on turismivaldkonna erinevad aspektid seotud aga pea kõikide säästva arengu eesmärkidega.

Kliimasoojenemine mõjub omal moel turismi suurendavalt, nihutades samas turismi tippahooaega. Kolme-nelja soojakraadi lisandumisel keskmisele õhutemperatuurile võib oodata Põhja-Euroopa rannikualade külastuse kasvu eeldatavasti üle 5% ([ERR, 2023](#)). Nii on juba lähitulevikus oodata eraldi kliimatouristide niši teket. Viimaste aastatega on õnneks kasvanud inimeste soov reisida keskkonda säästvamalt: 62% pealt 2016. aastal 81%-ni 2021. aastal. Küll aga eksisteerivad jätkuvalt barjäärid, mis takistavad või raskendavad kestlikumat käitumist, olgu siis lahenduste puudumise tõttu või turismiteenuse pakkuja puuduliku kommunikatsiooni pärast. ([Booking.com, 2021](#)) Nii turismiettevõtteid, sh kogu HoReCa sektor, kui ka kultuurivaldkond saavad siinkohal ühendada jõud, et toetada üksikisikute keskkonnaharjumusi ning panustada harimistöösse.

Kolm olulist mõistet

- **Kestlik turism** on turismi alaliik, mis „võtab täielikult arvesse nii selle praegust kui ka tulevast majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonnamõju, adresseerides külastajate, tööstuse, keskkonna ja kohalike, vastuvõtivate kogukondade vajadusi“. ([UNWTO definitsioon](#))
- **Kultuuriturism** on „turismitegevuse liik, mille puhul on külastaja peamine motivatsioon õppida, avastada, kogeda ja tarbida nii materiaalseid kui ka vaimseid kultuurilisi vaatamisväärsusi või tooteid turismisihtkohas. Need vaatamisväärtused või tooted on seotud ühiskonda eristavate materiaalse, intellektuaalse, vaimse ja emotsionaalse tunnete kogumiga, mis hõlmab kunsti ja arhitektuuri, ajaloolist ja kultuuripärandit, kulinaarset pärandit, kirjandust, muusikat, loomemajandust ja elavaid kultuure koos nende elustiili, väärtussüsteemide, uskumuste ja traditsioonidega“. ([UNWTO definitsioon 2](#)) Kultuuriturism kui omaette kontseptsioon saavutas hoo ja tähelepanu 1990ndatel, kui arenesid välja selle alasuunad, nt gastronoomiatourism või filmitourism ([The Growth of Cultural Tourism, 2021/2023](#)).
- **Vastutustundlik reisimine** viitab „üksikute reisijate käitumisele, kes soovivad teha valikuid säästva turismi tavade järgi. Nende käitumine on tavaliselt turismisihtkoha külastamisel suunatud negatiivsete mõjude minimeerimisele ja positiivsete maksimeerimisele“. ([GST Council](#)) Nii on vastutustundlik reisimine üksikisikupoolne vaade turismile, millesse saab igaüks panustada oma valikutega: eelistades jätkusuutlikumaid reisifirmasid ja turismivaldkonna ettevõtteid, mis on selleks saanud usaldusväärset kolmanda osapoole tunnustust.

Lisalugemist: [Vastutustundliku turisti käsiraamat \(Spenceley, Rylance, 2016\)](#)

Kultuuriturism ja UNESCO

Oluline roll kultuuriturismi panustamisel on UNESCO objektidel: Ühendkuningriigi (ÜK) näitel toovad nende 76 sihtkohta kokku hinnanguliselt 151 miljonit naela (175 miljonit eurot) tulu kohalikele kogukondadele igal aastal. Turismisektor on seejuures tuluallikana teisel kohal, moodustades 25% kogutulust, mis tänu UNESCO tiitlile teenitakse (esikohal ÜK valitsusasutused 29%-ga). (UK National Commission for UNESCO, 2020: lk 8–10, 66) Nii nähakse UNESCO brändi turismi puhul ühe käivitava jõuna, kuid sõltudes sihtpunkti olemusest: eriti soodustavad turismi maailmapärandi sihtpunktid, kuid ka loovlinnade puhul on turism märkimisväärselt oluline. (UK National Commission for UNESCO, 2020: lk 10, 72)

UNESCO sihtpunktid kannavad endas ühenduse väärtusi, kus on oluline roll (kultuuri)objektide säilitamisel, uurimisel ja haridusel, tänu millele toetatakse jätkusuutlikku arengut nii kohalikul tasandil kui ka laiemalt. ÜK aruande järgi suhestuvad UNESCO sihtkohad peamiselt kolme kestliku arengu eesmärgiga: kvaliteetne haridus (SAE 4), koostööd (SAE 17) ja kliimamuutustega tegelemine (SAE 13). (National Value of UNESCO to the United Kingdom, 2023) Loovlinnade puhul tajutakse, et kõige rohkem suhestutakse lisaks SAE 4 ja SAE 17-le hoopis SAE 11: jätkusuutlikud linnad. Samal ajal on loovlinnade hinnanguline keskmine panus kliimamuutustega tegelemisse suhteliselt madal ehk 1,75 punkti 5 palli skaalal. (UK National Commission for UNESCO, 2020: lk 212)

Eesti festivalide vaade

2022. aastal viidi 28 Eesti muusikafestivali külastajate (3650 inimese) seas läbi EASi ja KredExi ühendasutuse tellitud ning LevelLab OÜ ja Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainori teostatud küsitlus „Festivalide uuring 2021–2023“ raames, mida kaasrahastati Euroopa Regionaalarengu Fondist.

Küsitlusest selgus, et kõige enam ehk 82% vastajatest peavad väga oluliseks festivali atmosfääri festivali külastamisel. Järgnevad muusikaprogramm (79%) ja turvalisus festivalil (71%). Oluliselt vähem peetakse väga oluliseks ligipääsetavust erivajadustega külastajale (49%), roheline mõtteviisi rakendamist korralduses (40%) ja kohaliku kogukonna kaasatust (38%). Nii järeldub, et Eesti festivalikülastaja hindab kõrgelt ürituse kunstilist taset ja üldist külastaja heaolu, kuid peab väheoluliseks kestlikku mõtteviisi korralduses. Siinkohal saab valdkond ise oma külastajate ootusi tõsta nende harimise ja teavitamisega.

Uuringus vaadeldi ka festivali majanduslikku mõju, millest märkimisväärselt suur osa toob kasu turismivaldkonnale. Küsitlusele vastanud väliskülalistest (276 in) 48% töid välja festivali külastuse peamise põhjusena toimumispiirkonna külastamiseks. Seejuures viibis 65% väliskülalistest Eestis enam kui 4 päeva. Festivalidel osalemine on ka siseturismile ergutav: 71% Eestis elavatest vastajatest töid festivalile tuleku välja piirkonna külastamise peamise põhjusena. Keskmine festivalikülastusega seotud kulu oli 178 eurot inimese kohta, mille peamised erinevused põhjustasid transport, majutus ja toitlustus. Seejuures, kui festivali lähipiirkonna elanikud kulutavad vaid 60 €, siis mujalt Eestist tulevad festivalikülalised kulutavad 209 € ja väliskülalised lausa 433 €.

Kuula valdkonna esindajate mõtteid:

- HoReCa sektor ja jätkusuutlik muusikavaldkond (21.04). Vaata [salvestust](#) või loe [kokkuvõtet](#)
- TMW konverentsil: jätkusuutlikud muusikafestivalid ja muusikaturism (13.05). Vaata [salvestust](#) või loe [kokkuvõtet](#)

Loe lisa:

- Puhkaeestis.ee: [Ligipääsetav turismiteenus](#)
- MKM-i ja EAS-i uuring kestlikust turismist (ilmub sügisel 2023)

5.1. Kestliku muusikaturismi väärtuspakkumine ja mudel

Turism, nii sise- kui ka väliturul, moodustab olulise osa muusikavaldkonna tegutsemisvormist. Ühelt poolt käivad muusikud ja muusikaettevõtjad ise välisüritustel üles astumas ja võrgustumas, teisalt aga soovitakse tuua välituriste Eestisse oma üritustele. Seepärast on võimalus kestliku muusikaturismi edendamiseks teha koostööd turismivaldkonnaga ning toetuda juba olemasolevatele turismivaldkonna võimalustele ja standarditele.

MAJUTUS

- **Roheline Vöti ehk Green Key** on rahvusvaheline ökomärgis, mis omistatakse ettevõttele üheks aastaks keskkonnahoidlike ja kestlikku tegutsemist soosivate kriteeriumite täitmisel. Märgist saavad taotleda nii erinevad majutusettevõtted, laagriplatsid ja kämpingud, atraktsioonid, konverentsikeskused kui ka toitlustusasutused. Kokku jagunevad kriteeriumid 13 erinevaks teemaks, mis käsitlevad ettevõtte erinevaid tegevusharusid. Tallinna majutusasutustest on Rohelise Võtme märgisega näiteks Nordic Hotel Forum, Kalev Spa hotell, Tallinki ja Radissoni hotellid.
- **Euroopa Liidu Ökomärgis turismimajutustele** on Euroopa Liidu tasandil toetatud märgis, mida antakse välja nii hotellidele kui ka laagriplatsidele, mis täidavad vähemalt 22 nõutud kriteeriumit. Märgist tuleb regulaarselt uuendada. ([Travel Sustainably ..., 2022](#))
- **Ülemaailmse jätkusuutliku turismi nõukogu** (Global Sustainable Tourism Council – GSTC) missioon on olla vahelüli jätkusuutliku turismi ja reisimise jaoks, tõstes teadlikkust nii valdkonnas kui ka reisijate seas. Nii annab nõukogu välja sertifikaati hotellidele, mis täidavad nende valdkondlikke kriteeriumeid, mis on jagatud nelja suurema teema vahel. Kõik kriteeriumid on seotud ka sobivate SAEdega.

TRANSPORT

- **Klienditeekonna disain:** Transpordi jalajälge saab vähendada läbimõeldud klienditeekonnaga alates Eestisse saabumisest, analüüsides läbi, kuidas saab (välis)külastaja jõuda saabumisaigast (rongi-, bussi-, lennujaam või sadam) oma soovitud sihtpunktideni.
- **Ühistransport linnas:** Ühistranspordi kasutamise soodustamiseks ürituste külastajate seas on alates 2020. aastast võimalik konverentside või muude suurürituste korraldajatel taotleda Tallinna linnalt konverentsipiletit ehk QR-koodiga piletit, millega saavad üritustel osalejad ühistransporti tasuta kasutada ([Riigi Teataja, 2023](#)). Alates 2023. aasta suvest sõidavad Tallinnas nädalalõppudel ka öobussid, muutes liikumist linnas turvalisemaks ja kättesaadavamaks.
- **Transpordi jagamislahendused:** Lisaks taksoteenusele on Eestis levinud transpordi sõiduvahendusteenust pakkuvad Bolt ja Uber ning sõidukijagamise teenust pakkuvad Bolt Drive ja CityBee. Tallinnas pakuvad ka elektrilisi tõuke- ja jalgrattaid Bolt ja Tuul ([renditöukerataste võrdlus, 2023](#)).

TOITLUSTUS

- **Roheline Vöti ehk Green Key:** vt pikemalt majutuse punkti all. Tallinnas kannavad seda märgist toitlustuskohtadest nt restoranid Ülo, Barbarea ja Lee, Lore Bistroom ning kohvik Maiasmokk.
- **Õiglase kaubanduse (Fair Trade):** Õiglase kaubanduse toetab nii keskkonnahoidu, suuremat sotsiaalset vastutust kui ka talunike ja tootjate majanduslikku elujõudu. Eestis on õiglase kaubanduse toodetest müügil nt tee, kohv, kakao, suhkur, vürtsid, vein, maiustused ja puuviljad, aga ka lilled ning puuvilla- ja kosmeetikatooted.
- **Rohetähisega restoranid:** 2022. aastal jagati esmakordselt Tallinna Restoranide Nädalal keskkonnasõbralikele toitumisele rohetähiseid. Tähise pälvimiseks pidi toit vastama vähemalt ühele neljast kriteeriumist: vegantoit, mahetoit, rohumaa- või metsloomaliha, kohalik jätkusuutlik kala.
- **MICHELIN Green Star ehk roheline tärn:** MICHELINi roheline tärn on iga-aastane tunnustus, mis toob esile valdkonna parimaid praktikuid jätkusuutlikkuse alal. Märgist kannavad 2023. aastal Eestis kaks restorani, sh Tallinnas asuv Fotografiska restoran oma gastronoomia ja jätkusuutlikkuse eest.

MEELELAHUTUS

- **Roheline Vöti ehk Green Key:** vt pikemalt majutuse punkti all. Tallinnas kannavad turismissihtkohtadest seda märgist näiteks Kai kunstikeskus ja PROTO avastustehas.
- **Roheline muuseum:** Rohelise muuseumi märgis on tasuline auditi põhjal saadav tunnustus, mida antakse välja kolmeks aastaks. Selle kriteeriumid on välja töötatud rahvusvaheliselt, Eestis annab seda välja Eesti Keskkonnajuhtimise Assotsiatsioon. Tallinnas asuvatest muuseumitest kannab seda märgist Eesti Kunstimuuseum (KUMU).
- **EHE – Ehtne ja Huvitav Eesti:** Ökoturismi kvaliteedimärgisega EHE tunnustatakse kolmeks aastaks loodussõbralikke turismiteenuseid, mida pakutakse maapiirkonnas. Selle väljaandmist korraldab Eesti Maaturismi MTÜ.
- **Rohelised sihtkohad (Green Destinations):** Eesti on alates 2020. aastast teinud koostööd Green Destinations standardiga, mille eesmärk on suunata sihtkohti tegutsema vastutustundlikumalt. 2023. aasta seisuga on seitset Eesti piirkonda tunnustatud nelja erineva tasemega (pronks, hõbe, kuld, plaatina).

Kersti Vaino, juba 2010. aastast rahvusvahelist Rohelise Võtme märgist kandva Nordic Hotel Forumi müügi- ja turundusdirektor

„Green Key on selline abivahend, mis annab raamistiku ettevõttele, et ta saab oma tegevust jälgida. Samas ta annab ka koolitusi, nii et hariv moment on siin olemas. Mis aga ei tähenda, et rohepesu ei oleks – muidugi on. Selles just aitabki Roheline Vöti ettevõtjaid olla konkreetsem ja teha asju, mida saab päriselt pärast kasutada.“

5.2. Vaade jätkusuutlikkusele HoReCa sektori seest

HoReCa sektor ehk toitlustusasutused, toimumispaigad ja majutusasutused on muusikavaldkonna ühed olulisimad partnerid muusikute ja tehnikalahenduste kõrval. Nii oli 21. aprillil toimunud muusikavaldkonna jätkusuutlikkuse projekti teise kohtumise teemaks just HoReCa sektor ja kontserdipaigad. Toitlustajaid esindasid Peeter Pihel ([Fotografiska Tallinn](#)) ja Pille-Riin Hütt ([Freya Catering](#)), majutuse vaatenurka tutvustas Kersti Vaino ([Nordic Hotel Forum](#)) ning kontserdi- ja sündmuskohta esindas Karolin Trump ([Kruisiterminal](#)).

Toitlustuse väljakutsed: mahedad või taimsed võimalused ning jäätmed

Peeter Piheli sõnul on inimesed aina rohkem omaks võtmas ja väärtustamas kestliku toidu kontseptsiooni. Fotografiska Tallinn kasutab maksimaalselt kohalikku toorainet ja püüab seda omakorda võimalikult palju ära kasutada, et vähem jäätmeid tekitada. Neil on ka oma põllulapp, kuhu viia restorani komposti – ikkagi ringmajandus!

Freya iseloomustamiseks tõi Pille-Riin Hütt välja neli märksõna: kiire, tervislik, keskkonnahoidlik ja maitsev. Just hooajalise värske tooraine kasutamine on üks viis muuta roogi samuti keskkonnahoidlikumaks.

Võrreldes vegan toidu ja liha keskkonnasõbralikkust, rõhutas Peeter Pihel, et Eestis on olukord teine kui näiteks USAs: siin on üldiselt karjadel paremad kasvutingimused, mistõttu ei peaks Eesti maheliha pelgama. Kui näiteks Itaalia mahetomati puhul tuleb juurde transpordijalajälg, siis on see üpris väike võrreldes muude mõjuteguritega. Ennekõike on oluline mõista, kas info siltidel vastab tõele ning teada, kust toit tegelikult pärit on ja kuidas kasvatatud. Eelistada tuleks „otse talust taldrikule“ varianti.

Pille-Riin Hütt lisas, et (täis)taimsete menüüde osakaal nende tellimustes on tõusnud ning saab pakkuda mitmekesist toitu ja vaid taimsest toorainest. Siinkohal

saavad korraldajad aidata sõnumit selgitada oma küllastajatele: taimset toitu ei tasu karta, see on maitsev, tervislik ja jätkusuutlik. Võimalusel tasub eelistada *fair trade* ehk õiglase kaubanduse kaupu, kuigi, tõsi, vahel on need kallimad.

Kuidas ära tunda jätkusuutlikke restorane? [Green Key](#) ja [Michelin Green Star](#) on restoranidele jagatavad rahvusvaheliselt tunnustatud rohemärgid, mille saamiseks peab järgima teatud keskkonnahoidlikke reegleid. Pille-Riini sõnul ei ole nad Freyaga näiteks Green Key saamiseks ekstra palju pingutanud. Esitatud nõuete täitmine on olnud nende loomulik tegutsemisviis.

Mis saab toidujääkidest peale sündmust, võiks olla läbi räägitud juba enne selle toimumispäeva. Ideaalses olukorras saab muidugi toit otsa ja midagi ei jää üle, seetõttu tasub juba koguste planeerimisel olla konservatiivne. Kui aga toitu jääb järele, siis on võimalik oma ürituse jääke annetada nt [Toidupangale](#) (eelneval kokkuleppel). Sel juhul on aga oluline toiduhügieen: mis temperatuuril on söök olnud, kui kaua see on väljas olnud jne. Teine variant on viia toit kodutute varjupaika. Toidukappide kasutamise praktikat on Tallinnas vähe, aga näiteks Tartus ja Viljandis on toimivaid näiteid küll. Muidugi võib alles jääva toidu anda ka oma tiimiliikmetele kohapeal söömiseks või koju kaasa.

Hotellide ja ürituskeskuste roheline võti

Rahvusvaheline ökomärgis [Green Key](#) (Roheline Võti) on alates 1994. aastast juhtiv standard, millega tunnustatakse turismiettevõtte keskkonnahoidlikku ja kestlikku tegutsemist. Selle tähist kandvaid hotelle ja konverentsikeskuseid, sealhulgas Nordic Hotel Forumit, auditeeritakse korra ühe-kahe aasta jooksul, et vaadata, kuidas on kestlikkuse nõuded 13 erinevas kategoorias täidetud. Aastate jooksul on nõudeid järjest täiendatud, sest paranenud on võimalused keskkonnasõbralikumalt tegutseda ja ka oma tegemisi mõõta.

Kersti Vaino sõnul aitab energiat kokku hoida energiaefektiivsemate seadmete kasutamine, mida aegamööda hotelli soetatakse – see on kasulik ka majanduslikult. Lisaks on vähendatud näiteks vee tarbimist, pakendeid ning mindud üle keskkonnasõbralikumate puhastusvahenditele. Kersti toonitas, et kõikide nende sammude juures peab muidugi silmas pidama kliendi heaolu ja mugavust. See eeldab ka suurt selgitustööd oma otsuste kohta partneritele ja klientidele. Siiski tuleks valikute ja tegude põhjustest rääkides olla üldiselt mõistvad.

Kruisiterminal on üks uuemaid sündmuste toimumispaiksid Tallinnas: terve nende hoone on ehitatud kaasaegsete lahendustega keskkonnahoidlikkust silmas pidades. Muuhulgas on hoone katusel päikesepaneelid, kütteks kasutatakse merevett ja võrgust tulev energia on rohesertifikaadiga – pikas perspektiivis on selline energialahendus soodsam. Ürituste tehnika puhul jääb üldiselt suurem osa tehnikapartneri kanda ja Karolin Trumpi sõnul selles osas ettekirjutusi otseselt teha ei saa. Küll aga on seegi sektor pidevas arengus ja seadmed tarbivad aina vähem energiat.

Kruisiterminal sai Green Key märgise juulis 2023. Karolin rääkis sellega kaasnevatest terminali nõudeist korraldajatele, sh millised ühekordsed tooted on lubatud

ja millised mitte. Hetkel Green Key süsinikujalajälje mõõtmist ei nõua, kuid tõenäoliselt on see tulevikus eesootamas. Kruisiterminali klientide sündmuste energia- ja veetarbimise andmeid saab koguda ja jälgida, kuid kogumise soovist peaks toimumispaika teavitama enne sündmuse toimumist.

Kõik keskkonnahoidlikkuse tegevused ei ole otseselt majanduslikus mõttes kulukad, näiteks energiakulu sündmuse kohta välja võtta ei ole väga keeruline, eriti uutes majades. Samas võib jalajälje arvutamine ise ekspertide kaasamisel olla kulukas ja selle peab kinni maksma klient/tellijaga. Ka jäätmetest rääkides puudub nii Nordic Forum Hotelil kui ka Kruisiterminalil info nt nende liigiti kogumise kohta. Teisisõnu ei teata, kuidas konteinerite sisu päriselt välja näeb ning kas catering ja kliendid sorteerivad õigesti.

***

Rohepöördest ja -sertifikaatidest, nende seas ka kõne all olnud Green Keyst tulenevad ettekirjutused on üldjuhul loogilised ja arusaadavad, kuid igal juhul tasub kasutada tervet mõistust. Kindlasti esineb ka rohepesu, aga oma käitumisel rahvusvaheliselt tunnustatud juhistele tuginemine teeb keskkonnahoidlikkuse maailmas orienteerumise lihtsamaks.

Kersti Vaino, juba 2010. aastast rahvusvahelist Rohelise Võtme märgist kandva Nordic Hotel Forumi müügi- ja turundusdirektor

„Energiat saab mõõta ja sellega teada, kus saab kokku hoida. Aastal 2021 toimus meil täielik remont majas, mis andis suure võimaluse asendada teatud seadmed uute vastu, mis on juba palju kaasaegsemad ja mis annavad võimaluse energia kokkuhoiuks. Kogu maja on meil jälgitav *building management system*’i järgi, mis energiat annab vastavalt tarbimisele. Näiteks kui hotellitoas ei ole kedagi, siis tuba energiat ei tarbi. [...] Tänu selle süsteemi kasutuselevõtule oleme energiat kokku hoidnud 20% peale remonti.“

6. Kokkuvõte

On oluline, et muusikavaldkond räägiks järjest rohkem ühtsest säästva arengu eesmärkidele tuginevast väärtusruumist, mitte vaid roheraiderist. Vähendades CO2 heidet ei tohi suurendada nt sotsiaalset ebavõrdsust või soosida geograafilist diskrimineerimist. Oluline on mõista ÜRO säästva arengu eesmärkidest lähtuva väärtusruumi terviklikku koosmõju, mille poole püüeldes toetame sidusa ühiskonna arengut. SAE-d on tugevalt seotud ka Eesti 2035 eesmärkidega, mis aitavad hoida silme ees ühist sihtmärki. Nii muusikalinna kui ka rohelise pealinna tiitleid kandev Tallinn on Eesti kontekstis üks olulisemaid keskusi, mille kompetentsid ja kogemused saavad tüürida kogu riigi arengut, nii keskkonna, majanduse kui ka ühiskondlikus aspektis.

6.1. Soovitused linnale järgmisteks sammudeks

Tallinnal on muusikalinnana suur potentsiaal siduda tervikuks muusikavaldkonna eri sektorite ja tegevusliinide tegevused jätkusuutlikkuse alal ja säästliku arengu eesmärkide saavutamisel. On oluline tuua kokku muusikaettevõtjad, kontserdipaigad ja loomulikult muusikud ise, aga ka sellised külgnevad sektorid nagu majutus- ja toitlustusasutused, sest ühine pingutus ja kokkulepped aitavad püüelda eesmärkide poole. Sellest tulenevalt pakume linnale välja vabas järjekorras soovitud järgmisteks sammudeks.

- **Valida ja deklareerida Tallinna muusikavaldkonna strateegiliselt prioriteetsed SAE-d**

Tallinna linnal on oluline roll eeskujuna, mida jälgitakse pingsalt ja mille järgi seavad ettevõtted ja organisatsioonid ka endale standardeid. Nii peaks linn täiendama muusikavaldkonna strateegiat säästliku arengu eesmärkidega, mis võetakse valdkonnaüleselt kollektiivseks sihiks. Oluline on seejuures tuua välja, miks on sihilul just need SAE-d ja mis on linna eesmärgid nende täitmisel. Lisaks tugevale visioonile on vaja nende SAE-de juurde tegevuskava iga-aastaste sammude ja mõõdikutega, mille täitmisesse saaks panustada nii linn oma ürituste ja tegevustega eeskujuna kui ka muusikavaldkond sidusrühmana.

- **Lua Tallinna muusikaettevõtetele ühtne standard CO2 jalajälje mõõtmiseks**

Rahvusvaheliselt on palju erinevaid kalkulaatoreid ja lahendusi CO2 jalajälje mõõtmiseks, küll aga varieeruvad nende sisendid sõltuvalt asukohast. Seepärast on oluline muusikavaldkonna sees võrdlemiseks kehtestada ühised reeglid ja standard. Mida täpsemalt saavad järgida kõik osapooled sama standardit, seda täpsemad tulevad andmed. Siinkohal pole oluline, et linn peaks uue tööriista välja töötama, vaid pigem andma ette suunise, millist või milliseid olemasolevaid tööriistu võiks kasutada, et luua valdkonna sees võrreldavust.

- **Tegeleda järjepidevalt muusika- ja kultuuri-valdkonna eri osapoolte teadlikkuse tõstmisega**

Säästliku arengu alane teadlikkus on hetkel ebaühtlane ja sõltub palju inimese enda isiklikust huvist. Samas on informatsiooni vabalt kättesaadavalt sellises mahus, et selle läbitöötamine on ühe inimese jaoks liiga suur ülesanne, eriti igapäevase töö puhul, mis muusikavaldkonnas on pigem suure koormusega. Seepärast tuleks tegeleda paralleelselt kahe suunaga: (1) laiema teadlikkuse tõstmisega ning (2) kultuuritöötajate säästlikkuse alase koolitamisega.

Laiem teadlikkuse tõstmine nii muusikavaldkonnas tegutsejate kui ka küllastajate (Tallinna elanike) seas aitab

mõista, miks on vaja säästliku arengu alaseid samme astuda ja eesmärgid täita. Teadlikum küllastaja on kliendina valivam ja nõudlikum, mõjudes nii lisamotivaatorina muusikavaldkonnale oma tegevusi muuta.

Kultuuritöötajate koolitamine aitab tõsta oskusi järjepidevalt uute võimaluste ja nõudmistega kaasas käia ning ettevõtte või ürituse jätkusuutlikkust arendada. Üks hea näide on Austraalias tegutsev muusikatööstusele suunatud täiendkoolitus, 7-nädalane [Green Action Program](#) kursus.

- **Ühekordsed toetused säästlike investeeringute tegemiseks**

Koos viimaste aastate hinnatõusude ja inflatsiooniga on mitmed jätkusuutlikumad või korduskasutatavad lahendused korraka investeeringuna kallimad kui ühekordsed ostud. Linnal on võimalus finantsstiimulitega soodustada paremaid valikuid. Ühekordsed toetused säästlike investeeringute tegemiseks võivad olla nt toetused kontserdipaikade ligipääsetavuse tõstmiseks või tehnikapargi uuendamiseks, üritustele korduskasutatavate dekoratsioonide soetamiseks, jalajälje mõõtmise lahenduseks, säästliku arengu eesmärkide saavutamise tegevuskava arendamiseks vmt. Suunatult saab linn toetada rahvusvaheliste märgiste või sertifikaatide taotlemist, mis eeldavad tasulisi auditeid.

- **Säästva arengu eesmärkide punktide lisamine linna toetuse taotlusvormidesse**

Juba praegu on Tallinna linna taotlusvormidesse lisandunud keskkonnaalase säästlikkuse tegevuste kirjeldamise nõue, kuid seda tuleks laiendada kõikidele säästva arengu eesmärkidele. Selline nõue tekitab vajaduse kultuuriorganisatsioonidel ja -ettevõtetel vastavad tegevused läbi mõelda, kirjeldada ja analüüsida. SAE-de täitmist tuleks arvesse võtta ka hindamismõõdikutes (vt ka järgmist soovitusi). Juba praegu nõuab näiteks EAS-i ja Kredexi ühendatus kultuurisündmuste toetamise

taotlusvormis lisaks keskkonnasäästlikule tegevusele ka sotsiaalse ja majandusliku kestiikkuse punktides tegevuste lahtikirjutust. On oluline, et lisaks taotlusvormile küsitaks ka aruandes, mida päriselt projekti raames jätkusuutlikkuse toetamiseks tehti, sh mis neist olid uued sammud.

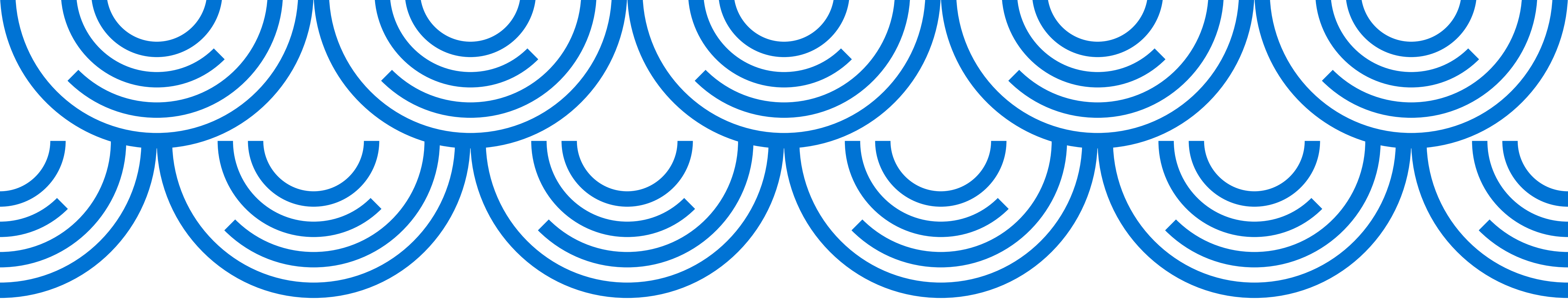
- **Jätkata roheraideri järjepideva arendamisega ning nõuda selle järgimist toetuse saajatelt, seejuures kontrollides pisteliselt ja tagasisidestades lahendusi**

Jätkusuutlikkuse alane teadmus laieneb iga aastaga, samamoodi lisandub igal aastal häid näiteid. Seepärast on oluline jätkata valminud roheraideri ja juhendamaterjalide regulaarse arendamise ja uuendamisega. Teisalt aga ei tohiks jätta valdkonda üksinda eesmärkide saavutamisel: oluline on ka tagasiside, mida tehakse hästi ja mida saaks teha paremini. Seepärast on üks võimalusi, mida ka valdkonnast välja toodi, siduda nõuete täitmine toetustega, kuid (pisteliselt) kontrollides ja tagasisidestades kasutatavaid lahendusi. Oluline on seejuures eristada ja erinevalt käsitleda sise- ja välitingimustes üritusi, kuivõrd nende võimekused varieeruvad suurelt (nt olemasoleva infrastruktuuri arvelt).

- **Linna ja valdkonna kommunikatsiooni tugevdamine**

Säästva arengu eesmärkide saavutamise võtmesõna on koostöö. Linna ja muusikavaldkonna koostöö ja omavahelise kommunikatsiooni tugevdamiseks on oluline hoida dialoogi, nt korraldades regulaarselt kohtumisi või arutelunge kultuuri- ja muusikavaldkonna esindajatega ning tuues esile lisaks Eesti edulugudele ka rahvusvahelisi näiteid, sh sellest, mida teevad teised muusikalinnad. Tegijatele on toeks ka süsteemne kogemuste jagamine. Linnalt toe saanud organisatsioonidest võiks moodustada regulaarselt koos käiva ümarlaua või muusikalinna rohevõrgustiku, et säästva arengu eesmärkide teemadel kogemusi jagada ja järjepidevalt edasipüüdlikkust toetada.

Lisa 1. Projektipartnerite lühitutvustused ja eneseanalüüs

TMW

Shiftworks OÜ on aastast 2017 tegelenud ÜRO kestliku arengu eesmärkide tutvustamisega Eestis läbi Tallinn Music Weeki (TMW) erinevate tegevuste ja programmiosade. Läbi viimaste aastate festivalide erinevate programmiosade ja tegevuste on ettevõtte läbivalt keskendunud keskkonnateadliku mõtteviisi tutvustamisele, vaimse tervise, soolise ja kultuurilise

võrdõiguslikkuse küsimustele ning kultuurisektori taastumisele ja elujõulisuse säilitamisele. Aastal 2022, seoses Venemaa kallaletungiga Ukrainale, lisandus eesmärkide hulka „rahu, õiglus ja tugevad institutsioonid“. [TMW kodulehel](#) kirjutatakse pikemalt kuuest eesmärgist, millega tegeletakse süvitsi.

Viljandi

Viljandi pärimusmuusika festival (MTÜ Eesti Pärimusmuusika Keskus) on pea 30 aastat järjepidevalt toimunud suvine muusikasündmus. Olles üks suurima publikuarvuga muusikafestivale Eestis, toob see igal aastal Viljandisse kokku tuhandeid. Viljandi pärimusmuusika festival väärtustab tavasid, pärimust ja paikkondlikku identiteeti, püüdes aastasadade ja -tuhandete vältel

kogunenud vaimseid väärtusi kohandada kaasaegse elukorraldusega – ikka selleks, et traditsioonid elaksid ja seeläbi tugevneks meie rahvuslik eripära ja muusikaline emakeel.

Mõlemad projektipartnerid on juba aastaid tegelenud erinevate jätkusuutlikkuse aspektidega: kui TMW fookuses on olnud säästva arengu eesmärgid ja läbi nende suures osas sotsiaalse sidususe tugevdamine ühiskonnas, siis Viljandi pärimusmuusika festival on süvitsi tegelenud rohkem keskkonna-alaste tegevustega. Siiski on mõlemad festivalid rakendanud palju häid praktikaid, mis on alljärgnevalt kahes võrdlevas tabelis ära toodud.

Jäätmed

- Eelistame korduskasutusnõusid ühekordsetele: igapäevaselt tegutsevad asutused kasutavad oma tavanõusid, *pop-up* baarid ja toitlustajad kasutavad ainult korduskasutatavate nõude lahendusi ([Topsiring](#), [Ringo](#)).
- Vähendame trükiste (nt ajakavad) jt tootmist: al 2019. aastast on TMW mahukas trükikataloog asendatud vaid olulisimat sisaldava õhukese vihikuga. Tegeleme järjepidevalt oma digikeskkondade arendamisega.

- Tagame koos toimumispaigaga prügi sorteerimist võimaldavad konteinerid. Prügikastid on märgistatud jäätmete liigiti kogumise siltidega, milleks kasutame üle-eestiliselt levinud [liigitikogumise piktogramme](#).
- Festival on järk-järgult piiramas meenete tootmist, sh mitmetel aastatel on brändinguga kott toodetud kangajääkidest [MTÜ Töötoad](#) erivajadustega inimeste poolt.

- 2020. aastast on ühekordsed nõud asendatud korduskasutatavatega nii küllastajate alas kui ka tiimi toitlustusel ja *backstage*'ides, vähendades oma jäätmeteket mitme tonni võrra.
- Kogume jäätmeid liigiti: küllastajatelt eraldi panditaara, biojätmed ja segaolmejäätmed, lisaks konid ja 2023. aastast ka e-sigaretid. Tiimilt ja toitlustajatelt kogume eraldi pakendid (sh kile), paberi ja papi, biojätmed, toiduõli, klaasi, panditaara, segaolmejäätmed.

- Koostöös Keskkonnateenustega tagame, et võimalikult palju meie festivalil tekkinud jäätmetest läheks ringlusesse.
- Koostöös Viljandi toidujagamiskapiga toimetatakse tiimi toitlustuse jäägid jooksvalt toidujagamiskappi.
- Festivalialal on kõigile kättesaadav tasuta kraanivesi, millega vähendame oluliselt pudelivee tarbimist.

TMW

Säästlik tarbimine (dekoratsioonid, energia, taaskasutus)

- Festivali bränding ja ehituselemendid on taaskasutatavad.
- Otsime koostöös oma tehnikapartneritega võimalusi energiatarvet vähendada, nt valgustuseks kasutame peamiselt LED-lahendusi.
- Väldime generaatorite kasutamist: pea kõikides toimumispaikades on olemas vajaminev taristu, sh püsielektriühendused.
- TMW konverentsikeskus on Tallinnas [Nordic Hotel Forum](#), kes kannab juba 2010. aastast [Green Key](#) keskkonnamärgist.
- TMW konverentsil oleme algatanud muusikatööstuse professionaalide osalusel arutelusid festivalide ja kultuuriürituste süsinikujalajälje vähendamiseks lahenduste leidmisega.
- Eestis algatasime koostöös [Rohetriigriga](#) kultuuriklastri – koostööplatvormi, mille eesmärk on suurendada keskkonnateadlikkust ja panna alus tasakaalus majandusele kultuurivaldkonnas.
- Joogivett pakume toimumispaikades peamiselt vabalt kättesaadava kraaniveena, mida soovivad saavad ise endale sobivas koguses võtta.

Loodushoid ja reostuse vähendamine // ümbritsev keskkond

- TMW muusikaprogrammi toimumiskohtadeks on valdavalt [Telliskivi Loomelinnakus](#) ja selle lähiümbruses asuvad siseruumid, mistõttu ei tekita me välitingimustes valgusreostust ning vähendame looduse ja kohalike elanike häirimist nii valguse kui ka müraga.
- Käsitleme keskkonnahoidu ja tervikliku ökosüsteemiga seonduvat nii konverentsil kui ka avalike vestluste „Jutud“ arutlustes.
- Linnafestivali raames tegeleme loodushoiule ja linnaruumile tähelepanu tõmbamisega, korraldades tutvustavaid tuure ja näitlikke aktsioone linnaruumi säilitamisest, taaslustamisest ja parendamisest.

Viljandi

- Festivali lava- ja ala dekoratsioonide loomisel ning valmistamisel on arvestatud väärtustava taaskasutuse ja nulljärgilise disainipraktika põhimõtetega. Kasutame pea ainult jääkmaterjale, suurem osa neist on tulnud ettevõtelt, kes soovivad oma tootmisjäätidele keskkonnasõbralikumat lahendust leida. Nt kasutame Haine paelavabriku praakmaterjale ning ettevõtte Space Production kasutatud messivaipasid.
- Dekoratsioonide valmistamisel arvestame, et kasutusperioodi lõpus oleks loodud elemendid ja materjalid taaskasutatavad.
- Korduskasutame festivalil kõiki esemeid, mida vähegi võimalik: siltidest-viitadest mööblini välja! Peale festivali paneme need talveks lattu hoiule.
- Kasutame maksimaalselt kohaliku võrgu energiat.
- Generaatorid töötavad meie partneri Terminal Oili biokütuse jõul.
- Võimalusel tarbime vähem, korduskasutame, rendime, taaskasutame – nii säästame uute esemete tootmiseks kuluvat energiat.
- Toimetame võimalikult säästlikult energiat tarbivate seadmetega ja üleliigsed tuled-viled lülitame välja, kui keegi neid ei vaja.
- Väärtustame kohalikku, hooajalist ja mahedat toorainet.
- Menüüdes leidub nii taimseid kui täistaimseid valikuid.
- Soovitame kasutada õiglase kaubanduse kaupu.
- Soovitame vältida liigselt pakendatud toitu ja olla koguste planeerimisel mõistlikult konservatiivne, et ei tekiks jääke.
- Pakume tasuta kraanivett, et vältida plastpudelite teket. Veevõtupunktid, kus oma pudelit või topsi täita, leiad festivalialalt tunnuskujunduse järgi.
- Festivalil pakume süüa ainult korduskasutatavatelt nõudelt. Külastajad on oodatud alale oma tugevast materjalist nõudega, mida saab pesta nõudeloputuspunktis. Kui oma nõud kaasas pole, saad festivalialal panditasu makstes söögi-joogi Eesti Pandipakendi pandinõudesse.
- Festivalil üle jäänud söödava toidu toimetame Viljandi toidujagamiskappi, et vähendada toiduraiskamist.

Transport ja majutus

TMW

- Oleme valinud oma tegevusteks võimalikult lähestikku asuvad kohad: valdav osa toimumispaiku ei asu üksteisest kaugemal kui 20 minuti jalutamist või 10 minuti rattasõitu.
- Linnasüdamest eemal toimuvate eriürituste jaoks oleme sageli kasutanud eribusse suurte gruppide edasi-tagasi transpordiks, et vähendada üksikuid või pooltühje autosõite.
- Lähivälisriikidest saabuvate kutsutud külaliste lennureise asendamise võimalusel rongi-, bussi- või laevareisidega.
- Julgustame külastajaid valima saabumiseks ühistransporti. Koostöös Tallinna linna transpordiosakonnaga võimaldame festivali vabatahtlikele, esinejatele ja PRO klientidele tasuta ühistranspordi kasutamist (nn konverentsipilet).
- TMW oluline majutuspartner on Nordic Hotel Forum, kes kannab juba 2010. aastast Green Key keskkonnamärgist ning järgib keskkonnasõbralikke põhimõtteid.

Viljandi

- Optimeerime oma sõidud ning kasutame võimalikult palju keskkonnahoidlikke lahendusi.
- Võimalusel palume ka artistidel ja ajakirjanikel tulla Viljandisse ühistranspordiga.
- Kutsume üles külastajaid jätma auto koju, aga kui see pole võimalik, võtta ka sõbrad peale.
- Jagame kodulehel ja sotsiaalmeedias infot ühistranspordi võimaluste kohta.
- Samuti oleme teinud koostöös partneritega sooduskampaaniaid, et piletiomanikel oleks soodsam ühistransporti kasutada, ning pannud juurde lisareise, kui tundub, et see oleks mõistlik.
- Jalgratturitele on festivaliala kõrval maadlusmaja ees rattaparkla. Linnas on ka Bolti töökerattad.

Toit ja jook

- Eelistame toitlustajaid, kes kasutavad kohalikku ja hooajalist toorainet, võimalusel mahedat.
- Ürituste toiduvalikus on esindatud ka täistaimne toit.
- Joogipartneritena teeme reeglina koostööd kodumaiste (väike)ettevõtetega, kes toodavad nii alkoholiga kui ka mittealkohoolseid jooke.
- Enamustes TMW toimumispaikades on kraanivesi vabalt kättesaadav kas otse kraanist või kannudest külastajale ise võtmiseks.
- Maist 2023 on TMW Fairtrade@Work tunnustuse kandja, st et pakume oma kontori töötajatele ja külastajatele vaid õiglase kaubanduse kohvi. Ka konverentsi kohvimüüjaks on korduvalt olnud OA Coffee oma õiglase kaubanduse toodete valikuga.
- TMW linnafestivali restoraniprogramm „Maitset“ tutvustab Tallinna toidukultuuri. 2023. a olid koostöös Tallinn - Euroopa roheline pealinn 2023 initsiatiiviga programmis erikohal restoranid, mis Tallinna Restoranide Nädalal pälvisid koos rohemärgised.
- Maitsete programmis leiab sobivaid söögikohti erinevatele toitumisharjumustega külastajatele, sh täistaimse või gluteenivaba toidu pakkujaid.

- Väärtustame kohalikku, hooajalist ja mahedat toorainet.
- Menüüdes leidub nii taimseid kui täistaimseid valikuid.
- Soovitame kasutada õiglase kaubanduse kaupu.
- Soovitame vältida liigselt pakendatud toitu ja olla koguste planeerimisel mõistlikult konservatiivne, et ei tekiks jääke.
- Pakume tasuta kraanivett, et vältida plastpudelite teket. Veevõtupunktid, kus oma pudelit või tropsi täita, leiad festivalialalt tunnuskujunduse järgi.
- Festivalil pakume süüa ainult korduskasutatavate nõudelt. Külastajad on oodatud alale oma tugevast materjalist nõudega, mida saab pesta nõudeloputuspunktis. Kui oma nõud kaasas pole, saad festivalialal panditasa makstes söögi-joogi Eesti Pandipakendi pandinõudesse.
- Festivalil üle jäänud söödava toidu toimetame Viljandi toidujagamiskappi, et vähendada toiduraiskamist.

TMW

Ligipääsetavus

- Võimalikult lähestikku asuvad toimumispaigad võimaldavad inimestel nii eri muusikaprogrammi kui ka linnafestivali ürituste vahel liikuda. Vaatame, et toimumiskohtade läheduses oleksid parklad ning tagame koostöös selgelt nähtavad suunavad sildid hoonete sees ja ümbruses.
- Kaardistame oma kontserdipaiku ligipääsetavuse osas, märkides kodulehel muusikaprogrammi kavas ja trükistes piktogrammidega ära ratastooliga ligipääsu võimalused ja invatualettide olemasolu. Kui võimalik, loome ajutisi lahendusi koostöös [Ligipääsetavuse Foorumiga](#).
- Erivajadustega inimeste tähistamisel väldime väljendit „puue“, keskendudes „erivajadusele“, mis viitab vajadusele muuta keskkonda ja tegevusi iseseisvaks toimetulekuks.
- Erivajadustega inimeste saatjatele on festivalikülastus tasuta, samamoodi tagame ligipääsu toimumispaikadesse juhtkoortele. Oleme teinud koostööd [HELPIFIC](#) keskkonnaga, kutsudes üles festivali külastajaid olema saatjaks erivajadusega inimesele festivalil.
- Vaatame, et festivali osade toimumispaikades ja nende ümbruses oleks piisavalt puhkealasid, neid vajadusel ise juurde luues.
- Jagame infot kahes-kolmes keeles (eesti ja inglise, lisaks vene), et see oleks võimalikult hõlpsasti kättesaadav ja mõistetav nii kohalikele elanikele, sh. venekeelsetele, kui ka väliskülastajatele.
- Infoedastusel järgivad meie kujundajaid universaalse disaini põhimõtteid, tagades mh, et tekst on taustast kontrastselt eristuv.
- Festivaliprogrammis lisategevuste ja külastuskohtade soovitamisel vaatame, et need oleksid enamuses ligipääsetavad erivajadustega külastajatele. Tasuta linnafestivali programm on lisaks suunatud ka alanenud toimetulekuvõimega inimestele.
- Kaasame erivajadustega inimesi festivali vabatahtlikeks abilisteks.

Viljandi

- Tagame erinevate sihtgruppide soodustingimused festivali pääsmete ostmisel, näiteks tasuta sissepääsu alla 12-aastastele lastele, soodsamad piletihinnad õppivatele noortele vanuses 13-26, soodsamad perepääsmed 3- ja enama lapseliste perede ja eakatele vanuses 65+, ning saatja tasuta sissepääsu raske puudega inimestele.
- Võimaldame nägemispuudega inimestel festivalist tasuta osa saada, tehes koostööd Pimedate Liiduga ja pakkudes festivali kodulehel vaegnägijatele liidest.
- Hoolitseme füüsilise ligipääsetavuse eest festivali asupaigas Viljandi Ordulinnuse varemetes, kus on suure rahvahulga tõttu liikumisraskustega inimestel keeruline hakkama saada.
- Oleme püüdnud leida kontserdipaigas head nähtavust pakkuvaid kohti ratastoolis inimestele ning paigaldanud kaldteed sisekontsertidele jõudmiseks. Lisaks on saadaval invatualetid.
- Juht-, hüpo- ja abikoortel on festivalile lubatud tulla, et tagada vajadusel lisatugi nende omanikele.
- Suuremates kontsertpaikades on lava kõrval ekraanid, kus kuvatakse videoproduktiooni kontsertidest, et tagada parem jälgitavus laval toimuva osas.
- Väikelastele pakume summutavaid kõrvaklappe, et kaitsta nende tundlikke kõrvu valju heli eest. Sellekohane info on festivali meelespeades kirjas.
- Kontserdipaikades on loodud istumiskohad ning festivalialal on piisavalt murupinda puhkamisaladeks, mis võimaldab külastajatel istuda, pikutada ja puhata rahvahulgast.
- Festivali korraldajad püüavad tagada, et kogu teave festivali kohta oleks kättesaadav erinevatele sihtrühmadele. See hõlmab mitmekesist teabe levitamist eri keeltes ja formaatides. Festivali ametlik lehekülg on kohandatud vaegnägijatele sobivaks. Festivali korraldajatele saadetud päringud ükskõik, mis küsimustes, saavad vastused - e-kirjad, telefonikõned, sotsiaalmeedia kommentaarid ja sõnumid.

Sooline võrdõiguslikkus

TMW

- TMW on partnerfestival rahvusvahelises Keychange võrgustikus, mille eesmärk on muuta muusikatööstus kaasavamaks ning toetada festivale ja muusikaorganisatsioone soolise tasakaalu saavutamisel. Selle nimel tegeletakse naissoost ning soo- ja seksuaalvähemuste esindajatest muusikutele ja muusikavaldkonna spetsialistidele rahvusvaheliste esinemis- ja koostöövõimaluste loomisega ning lahendatakse struktuurset ebavõrdsust muusikatööstuses.
- Väldime promotekstides ja reklaamides stereotüpiseerivat terminoloogiat. Võimalusel hoidume nais- ja mees-eesliiteliste sõnade kasutamisest. Rahvusrühmade tähistamisel kasutame vähem vastandavat konkreetse rahvusrühma nimetust või siis „muukeelse elanikkonna“ sõna. Sildistamist ja väliste tunnuste põhjal lahterdamist väldime ka soo- ja seksuaalvähemuste ning erineva etniliste kuuluvusega inimeste tutvustamisel.
- Festivali korraldusprotsessis on TMW paindlik ja võimestav tööandja, pakkudes igas eas, soolise jm kuuluvusega töötajatele võimalust end teostada ja saada tunnustatud nii karjäärialaselt kui ka ühiskondlikus elus.
- Vastavalt vajadusele võimaldatakse töötada ka distantsilt või kohandada töögraafikut vastavalt isiklikele vajadustele, sh (väike)laste eest hoolitsemiseks, tervise parandamiseks, enesetäiustuseks.
- Eeldame võrdse kohtlemise ja mittediskrimineerimise põhimõtete rakendamist ka oma partnerettevõtelt nii Eestis kui ka rahvusvaheliselt.

Viljandi

- Sündmuse turundus- ja teavitustegevustes järgitakse reklaamiseaduse nõudeid ning välditakse soostereotüüpseid sõnumeid ja kuvandeid. Festivali reklaamides, plakatitel, veebisaidil ja sotsiaalmeedia kanalites on püütud kasutada mitmekesiseid kujutisi ja sõnumeid, mis ei seosta pärimusmuusikat või festivali ainult ühe konkreetse sooga.
- Festivali programmi planeerides ja ajakava koostades on arvestatud võimalikult erinevate kellaegadega, et võimaldada erineva elustiiliga inimestel osaleda.
- Festivalil on loodud tingimused väikelastega osalemiseks: eraldi lastealal on pere pisematele vajaliku varustusega vanema ja beebi telk ning kuni 12-aastased lapsed saavad festivalil osaleda tasuta.
- Sündmuse korraldamisel ja korraldusmeeskonnas osalemisel arvestatakse naiste ja meeste erinevate vajadustega. Lisaks pööratakse tähelepanu võrdsele kohtlemisele, näiteks palgatasemetes, tööaja jaotamises ning võimaluste loomisel ametialaseks arenguks.
- Korraldusmeeskonnas võetakse arvesse ka rasedus- ja lapsehoolduspuhkuse võimaldamist ning paindlikke töökorralduse viise, et toetada töötajate töö- ja pereelu tasakaalu.

